

1000

YEARS OF
TORAH
LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

With Rosh Kolloel, Rabbi Reuven Brand

PART I: 1015- 1215

Rav Shlomo Yitzchaki *Rashi* 1040 - 1105

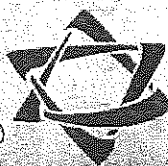
Rav Yaakov ben Meir *Rabbeinu Tam* 1100 - 1171

Rav Moshe ben Maimon *Rambam* 1135 - 1204

Rav Moshe ben Nachman *Ramban* 1194 - 1270

Rav Yehuda Halevi *Kuzari* 1075 - 1141

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV SHLOMO YITZCHAKI
RASHI

1040 - 1105

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

חגרת: ה וישמעו את קול יהוה
 אלהים מתהלך בגן לרוח היום
 ויתחבא האדם ואשתו מפני יהוה
 אלהים בתוך עץ הגן: ט ויקרא
 יהוה אלהים אל האדם ויאמר לו
 איכה: י ויאמר את קולך שמעתי
 בגן ואירא כי עירם אנכי ואחבא:

ה וישמעו ית קל מימרא דיי
 אלהים דמהלך בגנתא למנח
 יומא ואטמר אדם ואתתה מן
 קדם יי אלהים בגו אילן גנתא:
 ט ויקרא יי אלהים לאדם ואמר
 לה אן את: י ואמר ית קל
 מימרך שמעית בגנתא ודחלית
 ארי ערטילאי אנא ואטמרית:

תולדות ובית אהרן והוספות
 [מ] אבות דרבי נתן פליגי, ב"ר פי"ג ו פי"ט ט, במ"ד
 פי"א ג פי"ג ו פי"ג ג, שיר השירים רבה רפ"ה, פרקי
 דר"א פי"ג פי"ג פי"ד, וזר ח"א כח: וב עו,
 [ט] סנהדרין לח, אלוהי רבה פ"ה, כלה רנתי פ"ט,
 ב"ר פי"ט ט, ויק"ר פ"א ט, איכה רבה פתוחא ד
 פ"א, תנחומא חוריי, וזר ח"א כט, [ן] אבות דרבי נתן טט, כלה רנתי פ"ח, שיר השירים רבה פי"ג ו, פרקי דר"א פי"ד, וזר ח"א יג.

שפתי חכמים

ל הוסיף מלת היה כי בזולת זה תורה על הזמן ההוא, והוסיף שי"ן ואמר
 שהיה, שמת מתהלך חסרה שי"ן. (ר"א מורח"י): פירוש הקב"ה היה
 רוצה שלא להעניש דרך כהלה אלא מתוך מתוך, כמו שאמרו חז"ל (אבות
 פ"א מ"א) הו מתונים בדון. (דברי דוד): ו ר"ל דהקב"ה חפץ ממנו
 שיאמר חטאתי ויהרהר תשובה כלבו, דהקב"ה רוצה בתשובתו ואינו חפץ
 במיתתו. וא"ת דבאן פירש וכן בבלעם מי האנשים וגוי, כדי להכנס עמו
 בדברים, ובפרשת בלק פירש כדי להטעותו. י"ל שהתם נמי הוא כדי לכנס
 עמו בדברים אלא ששם נתן טעם על ההכנסה שהוא להטעותו, כמו שנתן
 טעם גבי אדם וקין, ומפני ששם אי אפשר לפרש שלא יהיה נכהל דהא
 עדין לא החליל בעבירה לכך נתן טעם אחר. (ר"א מורח"י):

רש"י

(ח) וישמעו. יש מדרשי אגדה רצים וכזר סדרוס
 רבותינו על מכונס צבראשית רצה ונשאר מדרשום, ואני
 לא באמי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי
 המקרא דבר דבור על אפניו: וישמעו. מה שמעו,
 שמעו אח קול הקדוש צרוך הוא שהיה דמתהלך בגן:
 לרוח היום. לאותו רוח שהשמש צלה משם (ס"א
 לשם) וזו היא מערצית, שלפנות ערב חמה נמערב
 והמה סרחו נעשירית (סנהדרין לח:): (ט) איכה.
 יודע היה היכן הוא, אלא ליכנס עמו דצברים שלא יהא נזהל להשיג אס יענישהו פתאום. וכן צקין אמר לו
 אי הצל אחיך (להלן ד ט), וכן צלעס מי האנשים האלה עמך (נמדבר כב ט), ליכנס עמהם דצברים ח. וכן בחוקיהו
 (ישעיה לט ג) צלוחי מרודך בלאדן (עי' ב"ר יט יא):

מוסף רש"י

וראה שאי אפשר לעולם צדין, עמד ועירב ועשאו נמדח
 רחמים, הדא הוא דכתיב וישמעו אח קול ה' אלהים מתהלך
 בגן, כשירד לדין שימף הרחמים צדין ליכנס לפניס מן
 השורה (מחז"י סי קסא): לרוח היום. היום הוא השמש
 (שה"ש ד ו):

חגרת. מתרגמינן ורזין (ערוצין יח:): [מ] וישמעו.
 שמיעת האוזן (ואינו לשון קבלה) ומתרגס ושמעו (להלן לו
 מ): את קול ה' אלהים. אמה מולא צבראשית צרא
 אלהים, ויצרא אלהים אח האדם (לעיל א ח, ט) נמדח הדין
 המחיל לצרחתו, לאחוז צמך המשפט, כיון שפרס אדם

בינת המקראות

בכל (הוא היה המלך בכבל קודם נבוכדנצר עיין סנהדרין צו). מהפלא
 הגדול שחלה חזקיהו ונתרפא שלח לו מנחה ע"י שלוחיו, וישמח עליהם
 חזקיהו והראה להם חזקיהו את כל האוצרות שלו וע"ז כתוב ויבא וגו':

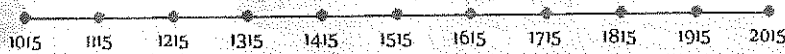
ט ויבא ישעיהו הנביא אל המלך חזקיהו ויאמר אליו מה
 אמרו האנשים האלה וכו' ויאמר חזקיהו מארץ
 רחוקה באו אלי מבבל: מלעיל כתוב כששמע מרודך בלארן מלך

אבן עזרא

קול השם, וזה היה סמוך לערב בעת התנופף רוח היום.
 ומצאנו לקול הליכה, כמו קולה כנחש ילך (וימיה מו כב), קול
 השופר הולך וחזק מאוד (שמות יט יט). ויאמר ר' יונה המרדקדק
 הספרדי כי הטעם והאדם מתהלך בגן. גם הוא אמר שפירוש
 כיום אכלך ממנו אלף שנים כדרך הדרש (ב"ר יט ח), ואחרים
 אמרו כיום ששי נברא וכיום ששי מת. ואחרים אמרו או
 תהיה חייב מיתה. ואחרים אמרו כי יש מות עונש, כמו כי בן
 מות האיש העושה זאת (שמואל ב יב ה). ואחרים אמרו כי מאז
 חלל שחמח והריגו ראיה מהחטונה ודויד רעיוני יב וישעיהו

ועץ החיים. שיוסיף חיים ויחיה האדם שנים רבות. ואין מלת
 לעולם עד עולם ועד. והנה כן ועברו לעולם (שמות כא ו),
 וישב שם עד עולם (שמואל א א כב). ורבים אחרים. ומפרשים
 אמרו בפסוק כי ביום אכלך ממנו מות חמות, כי לא נברא
 על מתכות שימות, רק כאשר חטא נגור עליו המות. ורבים
 ישאלו מה חטא זרעו כן. ואלה דברי רוח, כי רוח אחד
 לאדם ולבהמה שבה יחיה וירגיש בעולם הזה, וכמות זה כן
 מות זה, מלבד החלק העליון שיש לאדם מותר מן הבהמה.
 וכבר הכי אחד מרופאי יון ראיות גמורות. שלא יתכו שלא

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

IN ONE NIGHT

RAV YAAKOV BEN MEIR
RABBEINU TAM

1100 - 1171

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV MOSHE BEN MAIMON
RAMBAM

1135 - 1204

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

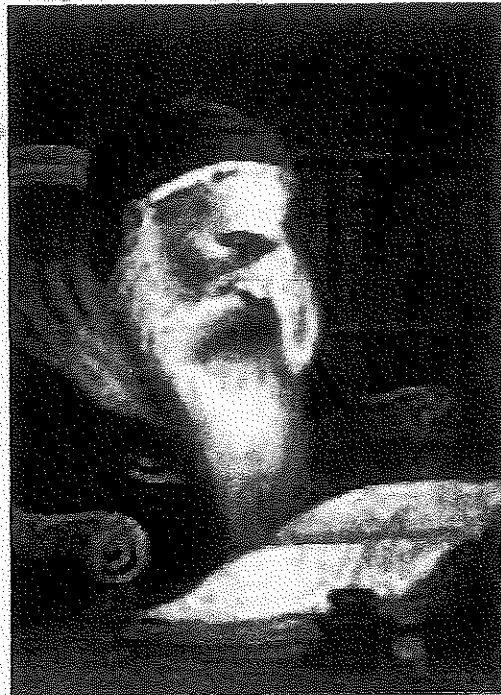

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV MOSHE BEN NACHMAN
RAMBAN

1194 - 1270

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

Chavel
edition

כ"ו אלול ה'תש"ח
שמות יג בא

7/17

שמה

על היד ועל הראש כנגד הלב והמוח שהם משכנות המחשבה, והנה נכתוב פרשת קדש והיה
 כי יביאך בטוטפות מפני המצוה הזאת שנצטוינו בהם לעשות יציאת מצרים טוטפות
 בין עינינו, ובפרשת שמע והיה אם שמע שנצטוינו⁹⁰ שנעשה המצוה גם כן טוטפות,
 דכתיב והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך⁹¹, והיו לטוטפות בין עיניך⁹²,
 ולכך אנו כותבים גם שתי הפרשיות ההן לטוטפות שהם מצות הייחוד וזכרון כל המצות
 ועונשן ושכרן וכל השרש באמונה⁹³, ואמר בשל יד והיה לך לאות על ידכה⁹⁴, ודרשו
 בו⁹⁵ שהוא שמאל שהלב נוטה לו, ועל דרך האמת מה שאמר הכתוב בעבור זה עשה ה'
 לך, כי⁹⁶ כמו זה אלי ואנוהו⁹⁷, יאמר כי בעבור שמו וכבודו עשה עמנו והוציאנו ממצרים,
 והיה זה לך לאות על זרוע עזך, כטעם כי תפארת עזמו אתה⁹⁸, והנה האות כאות המילה
 והשבת⁹⁹, ובעבור שהכל בכל* הוא האות על היד העתיקו אבותינו ממש מפי הגבורה
 שיהיה בית אחד¹⁰⁰, כענין שאמר הכתוב¹⁰¹ אחותי כלה, בעבור שהיא מתאחדת וכלולה
 מל"ב נתיבות, וכתוב שמאלו תחת לראשי¹⁰², ואמר ולזכרון בין עיניך¹⁰³, שיונחו במקום
 הזכרון בין העינים שהוא ראשית המוח, והוא תחלת הזכרון ומעמד הצורות אחרי הפרדן
 מלפניו, והם מקיפים את כל הראש ברצועותיהם, והקשר שהיא על אהרית המוח המשמר
 הזכירה¹⁰⁴, ולשון בין עיניך שיהיו באמצעות הראש לא מצד אחד, או ששם שרשי העינים
 ומשם יהיה הראות וכן ולא תשימו קרחה בין עינכם למת*, ולפרש זה חזר ואמר¹⁰⁵ ולטוטפות
 לבאר שאין המצוה בין העינים למטה, אבל בגובה הראש מונחים שם כטוטפות, ואמר לשון
 רבים שהם בתים רבים כאשר קבלנו, ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הגה¹⁰⁶ מעת
 היות ע"ג בעולם מימי אנוש¹⁰⁷ החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים
 כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא¹⁰⁸, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו
 איכה ידע אל ויש דעה בעליון¹⁰⁹, ומהם שיוודו בידיעה ומכחישים בהשגחה* ויעשו אדם

כדרך אחר, 90 כ"י: נצטוינו, 91 דברים ו, ו, 92 שם ה, 93 לפנינו פסוק ט,
 94 מנחות לו, ב, 95 ליתא ברקאנטי (ג, ב), 96 תהלים פט, יח, 97 שיר השירים ה, א,
 98 שם ב, ו, 99 לפנינו בפסוק ט, 1 ע"פ כ"י א, וכס"ש: לזכירה, 2 בפסוק טו,
 3 ע"פ כ"י, וכס"ש ליתא, 4 עיון רמב"ם ה' עכו"ם ריש פרק א, 5 ירמיה' ה, יב.

(רש"י שבת נ"ג, א.) ובטור: דהיינו שמקפת
 הראש עד המצח, וכל השורש באמונה.
 כוון למצות הייחוד, כמו שמבאר מדבריו להלן
 (דברים ו, ז, ד"ה שמע), לפי שהוא שרש
 באמונה וכל מי שאינו מודה בה כופר בעיקר
 כעובד ע"א, זה אלי ואנוהו, להלן טו, ב,
 ועיין בכתב וקבלה (כו, א) שכתב על פירוש
 הרמב"ן הג"ל שלדעתו הוא המחזור מכל
 הפירושים, ויש לקרב דבריו על דרך הפשט,
 שמלת זה הוראתו גם על רום מעלת הדבר וגובה
 יתרונו, ויהיה טעם בעבור זה עשה ה' לך, כל
 מה שעשה ה' לי בצאתי ממצרים היה בעבור
 זה, כלומר בעבור רום מעלת כבודו ויתרון יקר
 הדרתו, שיתפרסם כבוד העליון ית' בעולם,
 וברבינו בחיי (כא, ב): יאמר הכתוב מה עשה
 ה' לי במצרים שיצאתי ממצרים בעבור שמו
 וכבודו היה, והוא כמו זה אלי ואנוהו שהוא
 השכינה עד הויה העליונה, והכונה כי אין
 השכינה בישראל צורך הדיוט בלבד כי אם צורך

גבוה, וע"ע ברקאנטי ג, ב, המילה והשבת,
 כי בשניהם אות וברית (אבוסאלוה), שהכל
 בכל שהכל בייחוד העתיקו אבותינו ממש מפי
 הגבורה שיהיה בית אחד (שם, וע"ש כל הענין),
 בית אחד, בתפלה של יד והפרשיות של ראש
 כתובות שם לפי שהוא כלולה מל"ב נתיבות שהם
 עשר ספירות וכ"ב אותיות שיוצאות עמהם (מאור
 ושמש), בין עיניכם, דברים יד, א, ענינו
 בגובה שבראש, מקום שעושה קרחה (מנחות
 לו, ב), איכה ידע אל וגו', תהלים עג, יא,
 פ"י כי כפירתם בידיעה מפני שיאמרו אחרי שהוא
 אל תקיף ואמיץ כח ויש בו דעה והוא עליון
 ונשגב ויכול, למה יצא מלפניו משפט מעוקל, על
 כן יגזרו שלא ידע ולא יבין, ונראה מכפל המלות
 איכה ידע אל ויש דיעה, שיאמר איכה ידע אל
 בעתידות ויש בו דיעה בהווה כי אילו ידע בעתיד
 לא ברא אלה הרשעים ואילו יש דיעה לא ישפיע
 להם טובה (לשון הרמב"ן בהקדמתו לספר איוב),
 בהשגחה, כי הידיעה מעלה ביודע ושלמות בו,

כדגי הים⁶, שלא ישגיח האל בהם ואין עמהם עונש או שכר יאמרו עוב ה' את הארץ⁷,
 וכאשר ירצה האלהים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו
 יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו
 ויודע ומשגיח ויכול, וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד
 אמתת הנבואה כי ידבר האלהים את האדם⁸ ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים⁹, ותקיים
 עם זה התורה כלה, ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ¹⁰,
 להורות על ההשגחה כי לא עזב אותה למקרים כדעתם, ואמר למען תדע כי לה' הארץ¹¹,
 להורות על החדוש כי הם שלו שבראם מאין, ואמר בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ¹²
 להורות על היכולת שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו כי בכל זה היו המצריים מכחישים
 או מסתפקים, אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים¹³ באמונת הבורא ובתורה
 כלה, ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע* או כופר, יצוה
 אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו ובניהם לבניהם
 ובניהם לדור אחרון¹⁴, והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ ובעזיבת
 הפסח¹⁵, והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו כאותות¹⁶ ובמופתים על ידינו ועל בין
 עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במוזות, ושנוכיר זה בפינו בבקר ובערב, כמו
 שאמרו¹⁷ אמת ויציב דאורייתא ממה שכתוב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים
 כל ימי חייך¹⁸, ושנעשה סכה בכל שנה, וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת
 מצרים, והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו¹⁹ ולא יהיה פתחון פה
 לכופר להכחיש אמונת האלהים, כי הקונה מוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בענינה
 כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה והאמין בכל פנות התורה
 מלבד שהודה שחסד הבורא גדול²⁰ מאד על עושי רצונו שהוציאנו מאותו עבדות²¹
 לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו²², ולפיכך אמרו²³ הני זהיר
 במצוה קלה כבחמורה שכולן חמודות²⁴ וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן
 לאלהיו, וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו והיא כוונת היצירה
 שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה* ואין²⁵ אל עליון²⁶ חפץ בתחתונים מלבד שידע
 האדם ויודה לאלהיו שבראו וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי²⁷ הכנסיות²⁸
 וזכות תפלת הרבים²⁹ זהו, שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם
 ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנתנו, וזו כוונתם במה שאמרו³⁰ ז"ל ויקראו אל
 אלהים בחזקה³¹, מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול³², חציפא נצח לבישה³³ ומן³⁴

6 הכקוק א, יד. 7 יחזקאל ת, יב. 8 דברים ה, כא. 9 ע"פ עמוס ג, ז. 10 לעיל ה, יח.
 11 שם ט, כט. 12 שם ט"ד. 13 ישעיה' ת, ב. 14 ע"פ יואל א, ג. 15 במדבר
 ט, יג. 16 ע"פ כ"י, ובס"ש: באסת ובאותות. 17 ברכות כא, א. 18 דברים מז, ג.
 19 ע"פ כ"י, ובס"ש: ישכחו. 20 ע"פ כ"י וטור, ובס"ש: יותר מאד. 21 בטור: מעבדות.
 22 ע"פ נחמיה א, יא. 23 אבות ב, א. 24 בכ"י א ובטור: הסורות (ובדרשת הרמב"ן טו,
 כלפנינו: המורות). 25 ע"פ כ"י, ונירסא זו יפה, ובס"ש: ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה
 שידע. 26 בדרשת הרמב"ן: לאלהים. 27 שם: וכוונת רוממות הקול בבתי כנסיות. 28 ע"פ
 כ"י, ובס"ש: כנסיות. 29 בדרשת הרמב"ן: תפלות רבים (ובכ"י כלפנינו). 30 ילקוט יונה
 תקנ, ועיון ירושלמי תענית ב, א: חציפא נצח לכשירא, ועיון בפסיקתא דר"כ, שובה, דף רפה, ובהערות
 שם. 31 יונה ג, ח. 32 מכאן קול, ליתא בילקוט וברושלמי ובפסיקתא. 33 החצוף נוצח לביישו.
 34 ע"פ כ"י וטור, ובס"ש: מן הנסים.

והמעלות כולם הלא לאלהים המה, רק ההשגחה יסירו ממנו (הכופרים האלה), יאמרו כי מפחיתות האדם אצל מעלתו ורוממותו ית' לא ישגיח עליו לעיני כל רשע. כי אין כל רשע (שם)

כדאי להראות לו מופת, ועוד טעם שלמות המופת מיעוטה, ורבויו הוא סבה לחשוב בו שהוא טבע לא מופת (כאור). ביצירה הראשונה, ביצירת האדם (דרשת הרמב"ן תורת ה' תמימה).

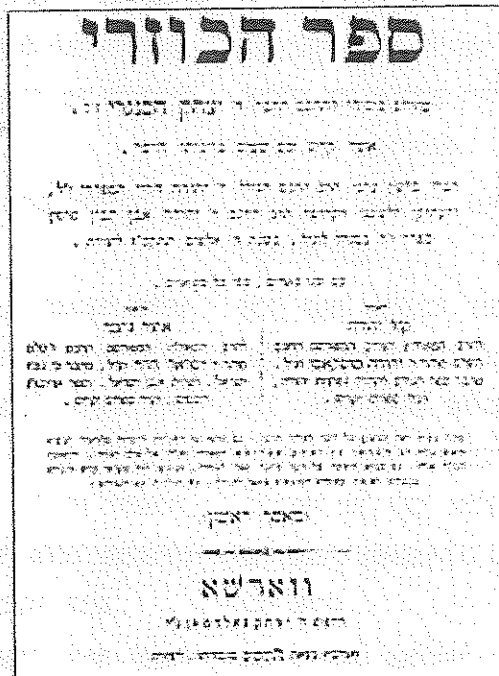
ד
ל
ו
ד
ד
ב
ו
)
ו
ו
ו
ד
ל
ה
ו
מ
15
17
ב
ב
ש
צ
ב
מ
מ
ש
מ
ה
ס
ש
ז
ל
ג
ט
י
ט
ס
ס
ו
ד

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV YEHUDA HALEVI *KUZARI*

1075 - 1141

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

[כג] אמר החבר, ובאשר תשאל עליו היאך ~~הוא~~ קאל אלחבר, ואזא סאלת ענה במא דא תתארהו. תצפה.

[כד] אמר הכוזר, כתארים אשר נתבררו אצלי לטובת, ואוסיף עליהם כמה שהיה ידוע נתאמתו באלו האחרונים. ^{אוצר החכמה}

[כה] אמר החבר, ובכגון זה עניתך כאשר שאלתני. ובכגון זה פתח משה לפרעה באמרו לו אלהי העברים שלחני אליך, ²² כלומר אלהי אברהם יצחק ויעקב, לפי שהיה ענינם מפורסם בעמים, לפי שעתלוהו אליהם ענין אלהי והשגיח עליהם ועשה להם הנפלאות. ולא אמר לו אלהי השמים והארץ, או כוראי ובוראך שלחני, וכך פתח ה' דברו להמוני בני ישראל אנכי ה' אלהיך אשר הרצאתיך מארץ מצרים. ²³ ולא אמר אני בורא העולם ובוראכם. ככה פתחתי לך נשיא הכוזר כאשר שאלתני על אמונת, השיבותיך כמה שמחייב אותי ואת מקהלות בית ישראל אשר נתאמת אצלם אותו לטובת, ואחר כך במסורת אשר היא כנוכת. ²⁴

[כו] אמר הכוזר, אם כן תורתכם מחייבת רק אתכם.

[כז] אמר החבר, אמנם כן, ומי שנספח אלינו מן העמים במיוחד ²⁵ יבואוהו מן הטוב אשר ייטב לנו, ²⁶ ולא ישתוה עמנו. ²⁷ ואלו היה חיוב התורה מחמת שכראנו, כי אז היו שוים בה הלבן והשחור כי כולם כרואיו יתעלה, אלא שהתורה מחמת הרצאתו אותנו ממצרים ומגעו אתנו כי אנו הסגולה מבני אדם.

[כח] אמר הכוזר, אני רואה אותך יהודי

22 שמות ז טו. 23 שם כ, ב. וכתב הראב"ע כפירושו לסטוק זה, שאלני ר' יהודה הלוי מ"כ למה הזכיר אנכי ה' אלהיך אשר הרצאתיך מארץ מצרים, ולא אמר שעשיתי שמים וארץ, ואני עשיחך וכו' ע"ש תשובתו בהסבר אורך. 24 השהו רס"ג בהקדמה לספרו האמנות והרעות מהודותי עם כו והלאה. 25 "כ'אצה" הכותה מי שנתגיר. ולא שעמד בגיותו אלא שקבל עליו שלא לעבד ע"ז. ואב"ש כתב "כ'אחיד" ואיתי יודע מאין. 26 כעין הבטחת משה ליתור, ראה במדבר י כט. 27 איתי יודע במה. ולא מה

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

With Rosh Kolloel, Rabbi Reuven Brand

PART II: 1215- 1415

Rav Meir ben Baruch *Maharam meRothenberg* 1215 - 1293

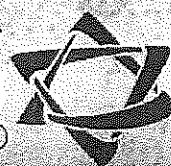
Rav Menachem HaMeiri 1249 - 1316

Rav Asher ben Yechiel *Rosh* 1250 - 1327

Rav Yaakov Moelin *Maharil* 1360 - 1427

Rav Yitzchak ben Sheshet *Rivash* 1326 - 1408

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

**RAV MEIR BEN BARUCH
MAHARAM MEROTHENBERG**

1215 - 1293

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

ילד החרוץ מה כרוך

Budapest
edition

תשוב' מביב

בנת' במאי עסקי' אילימא [בבריא] כי צבורין סאי דוי
 והא לא מסך ומקשינן מאי סריך לישני משום ומצוה
 לקיים דברי המ' [אלא ודאי דלא אמרי' מצוה לקיים
 דברי המ' אלא כשהושלש לכך כי והוא דמיס מצוה
 האשה (ע' ע'א) והוא דנימין לא הושלש לכך מיס
 שרם דאפי' הושלש לכך אי אמר תנו מנה זו לפלוני
 לאלתר ומת קודם שבא לידו לא זכה בחייו אלא לאחר
 מותו מפעם ומצוה לקיים דברי המ' [אפי' דבשעת]
 מיתת הגותן הנכסי' היו כידו וכיש כדן זה דלא צוה
 לתת לו לאלתר אלא לנישואין וקדמתו כבר שעבוד
 הכתו' הלכך לית דין ולית דיין מכסה ואיית ברורות
 שהאשה זכה בתו' סאותן מעות וכל דינא דלא דן כי
 האי דינא לא דינא הוא ושלוס מאיר ביב זלחה.

דתנו אלמא אפי' התנאי שעשו ביניהם [בעצמם] כיון
 דלא עבדו מדעת' דארם השוכ' שביניהם [לא מהני]
 כיש ולא כל כמניחו לעשות חקנתן על גברא רבה
 וכלל כלל אין הרעת סובלתו אחרי שזה הר' מאיר כהן
 חפץ לישא עמהם בכל מיני עול שיתנו מכל אשר להם
 עם [החזק] או יכרוזו ממילי' סס מדעתו כמו מדעתם
 ואם בכל זאת לא ישמעו לו להעביטו ביד טייס עוד
 [אן] עם [עצמם] רשאי הוא להציל את שלו מהם בכל
 מה שיוכל אף לכנוס לבית חבירו ולסול את שלו ואף
 בידו נים דקנייל עבדו אינש דינא לנפשי' [כך כז'
 ע'ב] דנהי [בהמלות] את חכירו תנן ס' המקבל וקרנ
 ע'א) לא ימשיכנו ואף שליה ביד מנתח בתוחי ותו לא
 דם למשכן דבר אחר עכור שלו אבל לפול חפץ שלו
 עכיד אינש דינא לנפשי' [מאה סנדי' בסנדא לפתייה הוא
 לנקוט] פיורא וליתבי כדאמר ס' המניח (כז' ע'ב כז' ע'א)
 ואם בשעה שהעכתם אותו מדעת בידו נים שלא כדת
 [הוא עשה דבר] כנגדכם להציל את שלו מירכס יפה
 עשה וכדן וכשורה בדפי' לעיל לכן חרלו לעשות עוד
 בדבר הרע הזה ואם תאכו ושמתם כי יבא דבריכם
 וכברעכם ושלוס מאיר ביד ברוך זל.

תתקסז כתב רשביא אותו ריומינש שנתנני בשעת
 שידוכין [קתי'] שתקנו העולם כמו שתקנו
 סיממתא (ביס ע'ד ע'א) שקונין כמנהג וגם כמו כן יש
 להועיל [בשידוכין] כיון שכל העולם נוהגי' אותו חשוב
 בשידוכין ועוד כי אין [זה] נזמא מה שנוהגי' [לקנות]
 את החזר בו כדן הוא להתחייב מי שחזר בו סן התנאי
 שהתנו ביניהם לפי הכושת שמתבייש חבירו [במה] שהוא
 חזר בו וכן [בששוכרין] מלמדי תינוקות ומקבל קנס
 ע'ע אם יחזר בו וחזר בו ולא מצא מלמד אחר במקומו
 אין זה אסמכתא ולא חשוב נזמא שמשפדו בחזרתו והוי
 [כסד] אויב ולא אעכיד [דמשלם מסיב ביס קיד ע'א].

תתקסח על בני העיר שנתקשרו יחד [מקצתן] או
 [רובן] ושמו להם ראש אחד שלא מדעת
 כולן ורוצי' להשתרר על השאר שלא כדת להמיל המס
 וכל מילי דשמיא ורמא [כרצונם] להקל ולהחמיר לא
 ארונים הם ברבר זה כי [אינש רשאים] לחרש דבר בלא
 דעת כולם דהא דאמר (ביב ח' ע'ב) ורשאי' בני העיר
 להסיע על קיצותן היינו מדעת כולם וקמיל דברבור
 בעלמא בלא קנין הן הדברי' הנקני' באסירה ורשאי'
 לקנות את מי שקבל עליה [תחלה] ועבר על [תקנתן]
 רשאי' לגבות הקנס כאשר קימו וקבלו עליהם [לקנותם]
 בכך או בכך העובר או ז' טובי העיר שחונכרו מתחלה
 מדעת כל אנשי [העיר] לעיוני בטילי דמתא לקנותם
 ולעושו גם הם רשאי' [להסיע] על קיצותן אבל כגון
 אלו ששלכו מעצמן לאו כל כמניחו היכא דאיכא גברא
 רבה כדאמ' בפיק דביב (ש' ע'א) גבי הגוה שבחי [דאתנן]
 בהרי הדדי וכל דעבד ביזמא דחברי' [ניקדעה למשכיה]
 כר אבל היכא דאיכא [ארם] 'השוב' לאו כל כמניחו

5
10
15

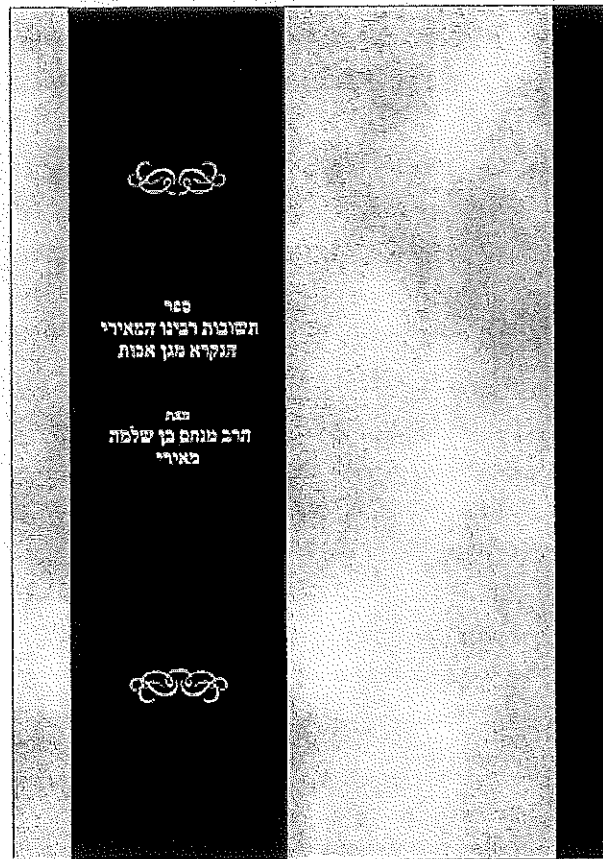
תתקסח עין ספר מיימוני לס' קנין ס' כ'ז. והיס זכ"י פ'אג ס' ע"ג ופ"י כ"י ס'אס"ט.
תתקסז [מרוכי] נ"ט כמו ס'ג' ופ"ין כ"י פ'אג ס' כ"ז. [אפי' לפיל ס'י מ"ז ומתקניס. י"בן ט"ז נמדכני סס.
 ע"פין סוס' נ"ט סס ד"ס סס"ז.

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV MENACHEM HAMEIRI

1249 - 1316

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

ב"ה

ב"ה

ואפילו טמאה ומביאין לו חלב בכל מקום ואינו חושש לא משום שקץ ולא משום
 טומאה, וסתורפאין מהם דפזי סבון, פישו בנמרא" חולי שאין בו סכנה שאין
 כידו להכזאו לירי נפשות אלא להארכה חולי ולהוצאת כסון, אבל לא רפוי נפשות,
 והוא חולי שיש בו סכנה או שאפשר לבא לירי סכנה בקלקול רפואותיו, ואין
 במתפרין מהם בכל מקום, פירוש אפילו ברשות הרבים, אע"פ שרבים מצויים
 שם, מחשש שפיכות דמים, וחכמים אופרים ברשות הרבים סותר, שאין שם
 חשש שפיכות דמים אחר שרבים מצויים שם, אבל לא כינו לבינו, ולא כינו
 לבינו דוקא, שאם כן אף בלא תספורת כל יחוד שכינו לכינו אסור כחשש שפיכות
 דמים, אלא פירוש כי במקום שאין רבים מצויים שם חסיד אלא שלפעמים כזכנן
 שם כגון סיטא וקרן וית, כמקשה האכזר בנמרא" כרב חנא שהיה מסתפר בשוקי
 דנהרדעא ואמר ליה כמה יאי קוקך לזוגא, ודאי לא בטוק היה מסתפר אלא במקומות
 חיצונים שאין בני אדם מצויים שם, והלכה כחכמים.

זהו ביאור המשנה וכלה על הצד שביארנו הלכה היא, אלא שבכנין רפואה
 ותספורת יש תנאים אחרים להחר דפואה מהם אף במקום סכנה ולהחר תספורת אף
 ביחוד כסו שיוזכרו בנמרא, ודברים שנכנסו תחת משנה זו בנמרא אלו הם.

הרבה ראינו שבתפלאים על שבזכנים אלו אין אדם נזהר סדברים אלו כלל,
 ואנו כבר ביארנו עיקר כונת הספר על אי זו אומה היא סוככת כסו שיעידו ימי
 איריהן שהזכרנו, שהם כלם לאמות הקדומות שלא היו גדורות בדרכי הדתות והן
 ארוקות ומתמידות בעבודת האלילים והזכוכים והטליומאש שכל אלו וכיוצא בהן הם
 עיקרי ע"ז כמו שהתבאר, ומכל מקום לענין חשש איסור שבת וחשש איסור באכלות
 ומשתאות כיון נסך ומתם יינם ושאר איסורין הרופים לאלו הן שנאסרו בהנאה הן
 שנאסרו באכילה הן מאותם שנזרו עליהם מחשש חתנות כל האומות שוות בו, חוץ
 סאיסור הנאה כמתם יינם לדעת רוב מפרשים כמו שיחבאר בבבבכו' כמסתמך, ומעשה
 יהו דברים אלו מיושרים על לכך ולא נצטרך להשיבם בכל דבר ודבר, אלא שתהא
 אחת כוחן באי זו אחת מפרשם על האמות הקדומות ובאי זו אחת מפרש על כלל הכל,
 וכין ומדק.

הגוים והרועים בהמה דקה ישראלים שסתם מתמידים" כגוף וכשוקעים בו עד
 שנעשו בכך כפורקים מעליהם עול תורה אלא שלא כחסת פיקור הם עושים אלא
 סתם סטון ומכל מקום כל שבא להם ההיזק סאליו אין אנו מצויים להשתדל בהצלחתם,
 ואף כו של גוים צריך אתה לכחון מה שהקדמנו, כאי זה גוי הוא אומר כן ר"ל
 שבקובדי האלילים נאמר שלא היו גדורים בדרכי הדתות ואדרבה כל עכירה וכל
 כיקור יפה בעיניהם וכבר אמר ראש הפירושופים"י הרנו כי שאין לו דת, הא כל

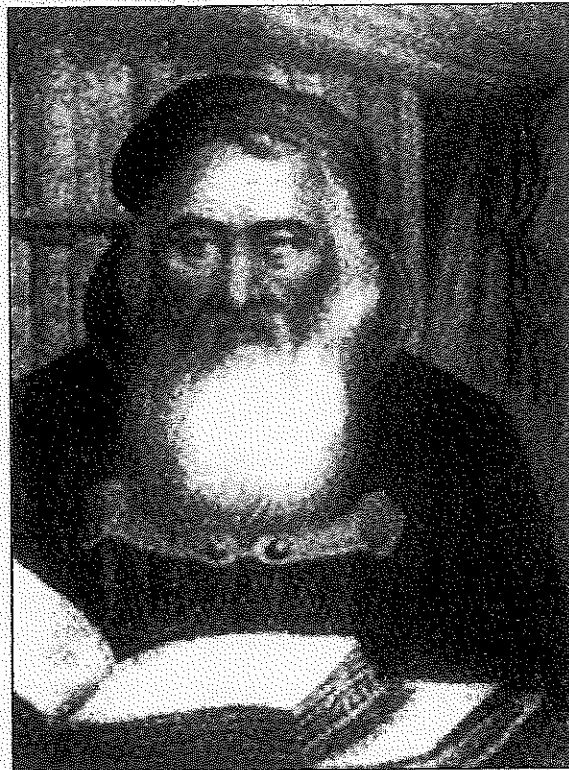
(א) לקמן כ"ו א' וכוונת רבינו ש"י הנמרא להלכתא עמי"ש שם ד"ה הקוה כי לכאורה פ"י הנמ'
 שרפוי מסון ר"ל בהמה. (ב) כי"כ גם חוסי לקמן כי"ש א' ד"ה אכל. (ג) כדלעיל כי"כ א',
 (ד) לקמן כי"ש א'. (ה) לעיל בפרק א' דמסכתין ד"ה יש סקשים וע' ו' ב' דבור הסתחיל למשה.
 (ו) פרק א' משנה ב'. (ז) לקמן ס"ד ב'. (ח) גוה מיושב קושיות הכ"ס הלכות רוצח. פ"ד
 ח"י הא הרועים עושים למיאכון משום חסרת מסון והכ"ס ז"ל שם בת"י כוון לדברוי רבינו, אבל הר"ן
 מתרץ כאופן אחר. (ט) שישה חרשה לגמרי כי כל הראשונים כתבו שלא מעלין ר"ל אסור להקלותם.
 (י) לעיל ד"ה הרבה. (יא) וכ"כ רבינו גם בהוריות י"א א' ד"ה כל. (יב) כתב לי מחותני החכם
 המוים שה"ר משה נחום צובל נ"י שכוונת רבינו לארוסו שהרי כתוב בספר "סאוני העוונים לצדק

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV ASHER BEN YECHIEL
ROSH

1250 - 1327

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

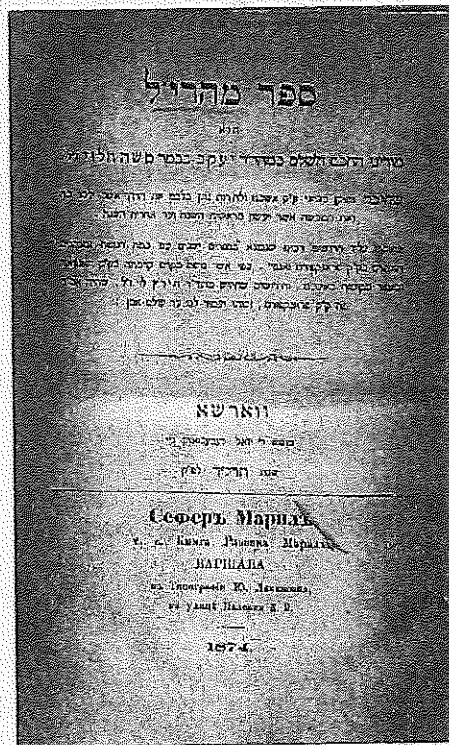

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

IN ONE NIGHT

RAV YAAKOV MOELIN MAHARIL

1360-1427

מסכת אבות

[טו] קמנית כל מיניהן, אמר מהר"ש¹ דגזרינן שלא לבשלן בפסח אע"פ שלא מחמיצין כי אם חמשת המינין, חמין, ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל, ושיפון, מכל מקום גזרו כל מיני קמנית אמו המהי². ואל יאמר אדם כיון שאין אסור מדאורייתא אין לחוש, דכל דגזרו רבנן העובר עליו חייב מיתה³ ועובר על לא תסור מן הדבר אשר ירוך⁴. וגם אין לומר מנהג כאן להתיר דמנהג מעות הוא, דדוקא על דבר היתר גמור ויש מקומות שגוהגין בו איסור על זה יבול לומר בכאן מנהג היתר הוא. וגם זאת דוקא ע"י חכמי הגון ותיק וחסיד שיוכל לידע תוכן הענין. אבל דבר שפשוט איסורו ובא להתירו⁵ מכח מנהג שם, יסכר פי דוברי שקר. וגם אם תולה בחכמי, שוא ושקר דבר הנביא ההוא, ואילו היה החכם שם, היה משיב הנדאות והשוא ומדוח על פניו.

[יז] אמר מהר"ש¹ חסידים הראשונים שבעיר ניושפט לא היו מדליקין בפסח אותן שמין שקורין לינא אייל רק שמן זית, ואינהו סברי בסמ"ק² דקמנית וכל מיני קמנית אסור בפסח³ והא נמי מין קמנית³.

[יח] אורז¹ שקורין הירו נמצא בתרנגולת מבושלת בתוך הקערה ברוטב בפסח, ושאלו למהר"ש¹ והתיר².

[יט] נשאל למהר"י סג"ל על יין שהושם בו¹ בכציר כשהיה תירוש חרדל

שינויי נוסחאות

נמי מהר"י ס"ל¹¹ (9. 2. 5. 6. 10). וגם הנעלה אין מועיל בהן כדפי לעיל (10).

[טז] א. חסר מהר"ש (1). ב. משום הרמקם אסור, לאס יבשל מיני קמנים יבוא גם לנשל מיני חבואה (1). שכט. ג. נאמן לומר נכאן אין מחמירין לאסור (3). ד. מופלג וזמיק (3). יתע דת דין ואלס הגון לסמוך עליו (1). ה. נעירו (3). ו. שהמיר אין לשמוע אליו כי שוא סמס לשונו (1). ז. השקר הוכס (1). ואומר בענין אחר (שכט.).

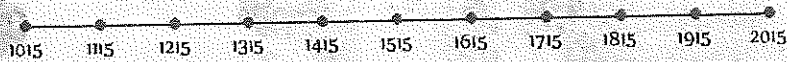
[יז] א. גם הפרושים חסידים הקדמונים... (3). ב. של - זרע - פשתן (1. 2). ג. וגזרו מפני הרואים גם אם הוא זרע (1).

[יח] א. וזוהן (2). ב. הכל (3).

[יט] א. בין הגמות (ברוב כתיב).

11. כן כתב המגן אברהם בסימן תנא סעיף קטן מז בשם המהרי"ל (היינו ספר המהרי"ל). וברמ"א שם נפסק בשם המהרי"ל כרונא (מה שכתוב ברמ"א מהרי"ל הוא ט"ס ואה בדרכי משה) דיש מקומות שמחמירים לא להשתמש בכלים צבועים ואפילו חדשים.
- [טז] 1. סי' מד, ג.
2. חומרא זו נהגו בני אשכנז, ראה רמ"א סי' תנג סעיף א ועיי"ש בנ"כ.
3. כרכות ד, ב.
14. צ"ל יגידו לך, דברים יז, יא. דברי המהרי"ל
- הובאו בשערי תשובה שם ס"ק א.
- [יז] 1. סי' לו, ג.
2. סי' רכג.
3. ראה לעיל סי' ח ור"ט דעת המהרי"ל כעידון זה. ועיי' בתשובות שער אפרים סי' ו ובמקור חיים ריש סי' תנג שהביאו את דברי רבינו.
- [יח] 1. סי' שנ. וראה בהערות שם ובשינויי נוסחאות כאן אות א'.
2. היינו דוקא כתערוכת אבל בפני עצמו נוהגים באשכנז להחמיר. וכ"פ הרמ"א סי' תנג סעיף א. דדוקא שיש רוב היתר.

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

IN ONE NIGHT

RAV YITZCHAK BEN SHESHET
RIVASH

1326-1408

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

הגדול, כמו שדרשו¹⁸ על החדש הזה לכם¹⁹ עדות זו מסורה לכם וגם הם כשטעו צהוראה ועשו לצור מעשה על פיהם חייבין קרבן.

וגם אותן המורים הוראות על פי ספרי הר"ם ז"ל ולא קדמה להם ידיעה בתלמוד, הרי הם בכלל והגם לצו צהוראה²⁰. לפי שלא יצין עקרי הדברים על אמתתן כיון שלא ידע מהיכן הוציא הר"ם ז"ל הדין ההוא. והנה אעמיק לך חשבת הרא"ש ז"ל²¹ לחכם ה"ר מזלית וז"ל על המורים הוראה מתוך דברי הר"ם ז"ל ואינן בקיאים בתלמוד לדעת מהיכן הוציא דבריו, עושה להמיר את האסור ולאסור את המותר. כי לא עשה כשאר המחברים שכתבו ראיות לדבריהם והראו על המקום שנמצאים דבריהם בתלמוד ומתוך זה יכול לעמוד על העקר ועל האמת אבל הוא כתב ספרו כמתחנבא נפי הגזורה צלא טעם ובלא ראיה וכל הקורא בהם סבור שמביין דבריו. ואינו כן שאם אינו בקי בתלמוד אינו מביין דבר לאשורו ולאמתו וכשלא דיין וצהוראה. לכן לא יסמוך אדם על קריאתו בספריו לדון ולהורות אם לא שימצא ראיה בתלמוד. וכן שמעתי אדם גדול בצרלונה שהיה בקי בתלמא סדרי ואמר תמהני על בני אדם שלא למדו תלמוד וקורין בספרי הר"ם ז"ל ומורין ודין מתוך דבריו וסוברין שיצינו בהם כי אני מכיר בעצמי כי בתלמא סדרי שלמדתי אני מביין כשאתי קורא בספריו אבל כשאתי קורא בספריו בהלכות קדשים וזרעים איני מביין בהם כלום וידעתי שקר הוא להם בכל ספריו עכ"ל הרא"ש ז"ל בתשובה היא שפתיים ישק משיב דברים נכוחים²².

למעניתא מנהג. וכן מקום שנהגו איסור לגדר בדבר שהוא מותר וצאו בניהם לעקור המנהג ולנטלו לגמרי, אינן רשאים. והיינו דבני ציפן¹¹ דנהוג דלא הוו אזלי מזור לזידון במעלי שבחא, ואע"פ שהוא מותר להם מן הדין, כדאיתא בפ"ק דשבת¹² אהו צניהו לקמיה דר"י אמרי ליה, אבהתיך הוה אפשר להו, אן לא אפשר לן, מאי אמר להו כבר קבלו עליהון אבהתיכון ופליגי ואל טעוש תורת אמך.

אכנבם הדבר שהוא מותר גמור לדברי הכל ונהג צו אסור לא לגדר אלא מפני שטועה וסבור שהוא אסור מן הדין, צוה אם צא לישאל כמו שנשאלין על הנדר נשאל ומחירין לו כמו שמוכר צירושלמי¹⁰ הביאו הר"י ז"ל בהלכות (צפ" ערבי פסחים) [מקום שנהגו]¹³. והמקום הנוהגין הימר בדבר שהוא אסור גמור לדברי הכל אין מניחין אותן על מנהגם צשום פנים כדאמרינן בפ"ק דר"ה¹⁴ כי נהגו במקום איסורא מי שצקינן להו. ואם הם צלתי מקבלים מוכחה ואינם שומעים לקול מורים ולמלמדים לא יכו אונם מניחין אותן ומוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מוידין כמו שאמרו קן¹⁵ גבי תוס' יו"כ אע"פ שהוא מן התורה זהו מה שראוי להורות בעניני המנהגות.

וארתן התלמידים שלא הגיעו להוראה ומורים עליהם הכתוב אומר¹⁶ כי רבים הללים הפילה, ר"ל שהם נפלו אשה שלא גמרה יציאתו ותלילה שנתנה תורה ע"פ דעתם התועה מדרך השכל, לא אמרו חז"ל¹⁷ אחס אפי מועעים אחס אפי מוידים אלא על קדוש החדש ע"פ צ"ד

סימן מה

לא נאסר, וכלם היו בקיאים צו. ואדרבה אמר במסכת מגילה⁴ לעו יוני לכל כשר. ואם מלד החכמה בעצמה מהו זה שלעו להם הזקן ההוא.

ורבן ג"ל שחכמת יונית היא לדבר צלשון יוני בחידות וצלשון סתום שלא יצינו אותו ההמון, רק אותם שלמדו והורגלו צאות החידות. דמיון מ"ש צפרק כיצד מעברין⁵ אמהתא דבי רבי כי הוו משחטון צלשון חכמה אמרין הכי עלת נקפי צכד ידאון נשריא לקימהון. ור"ל שהכלי הקטן ששואצין צו היין מן החצית מנקפם צשולי החצית, לפי שכבר כלה היין, ולכן שיעופו וילכו התלמידים למקומן ויפסיקו הקעודה. וכן שם רבי יוסי צן אסיין כי הוה משחטי צלשון חכמה אמר הכי עשו לי שור משפט צטור מסכן, ור"ל תרדין צחרדל כי תרגום שור משפט צור דין, וטור מסכן הוא תרגום⁶ של חרדל⁷. ולשונות אחרים כאלו מוזכרין שם וקראו

רמזה ששאלת מה היא חכמת יונית אשר יתרחק האדם ואם הם אותם ספרים המפורסמים בעולם כשמע טבעי ומה שאחר הטבע.

חשובה ממה שמוכר שם צפרק אחרון מקוטה¹ וצ"ק ס"פ מרובה² וצמחות צפ" ר"י³ שאסרו על דבר כשהיתה ירושלים צמור היו משלשין צכל יום מן החומה קופה של דיגרי והצ והיו מעלין להם כצשים לחמידין. והיה שם זקן אחד שמכיר חכמת יונית ולעו להם צחכמת יונית, שכל זמן שעוסקין בעבודה אינן נמטרין צידן, והעלו להם חויר. וצאותה שעה אמרו ארור אדם שיגדל חוירים ושלמד את צנו חכמת יונית. והקשו שם איני והאמר מר צארץ ישראל לשון סורסי למה אלא או לשון הקדש או לשון יוני. ומרצו לשון יוני לחוד וחכמת יונית לחוד. ומוה נראה שאין הספרים ההם צכלל גזרה זו. שאם מלד שהם כתוצים צלשון יוני הלשון

16 משלי י, כו. 17 ר"ה כו, א. 18 שם כב, א. 19 שמות יב, ב. 20 אבות פ"ד מ"ד. 21 כלל לא ס"י ט. 22 עפ"י משלי כו, כו. מה 1 מט, ב. 2 פב, ב. 3 סד, ב. 4 יז, א. 5 עירובין גג, ב. 6 ראה רש"י שם. 7 וע"י פהמ"ש להרמב"ם סוף סוטה ומאירי שם.

11 פסחים ג, ב — נא, א. 12 יט, א. 13 פסחים פ"ד דף יז, א. וצ"ע רלהלן ס"י רנו כתב עפ"י הירושלמי ראף שאלה לא צריך. וע"י שר"ת נחפה בכסף ח"א יור"ד ס"י ו (לח). שעמר על כך וע"ש בהע"י 7. 14 טו, ב. וע"י קונטרס המנהגים שבראש ס"י שאילת דוד דף יג ע"ב. 15 ביצה ל, א.

1 להם חכמים לשון חכמה כמאמר הכתוב⁸ דברי חכמים ומידותם. וכיוצא בזה הוא המזכיר בפ"ק דסנהדרין⁹ שלחו ליה לרבא זוג צל מרקת ותפשו וכו'. ומידות כאלו כשנאמר בלשון יוני נקראים חכמה יונית. וזו שאסרו משום מעשה שהיה והמירו לשל צית ר"ג מפני שהיו קרובים למלכות והיו זריזין לה כי היה דרכם לדבר כן בצחר המלכות למען לא יצינו הכל דברי סמרייהם וקודותם.

אמנם רש"י זכרנו לזכרה פירש בפרק ר"י¹⁰ חכמה יונית רמזות ונראה שכונתו לפרש שלא היו מוצאים דבור בלשון רק שהיו רומזים בידיהם או באמצעותיהם או בשאר אברים והוא כמ"ש חז"ל¹¹ חרש רומז ונרמז. וכן כמו שכונס ברמזיה כך מוציא ברמזיה וזהו עושיין לפני המלכים, כמו שמוזכר בחגיגה¹² רבי יהושע צ"ח הוה קאי קמי קיסר, אחוי ל"י ההוא מינאה עמא דאהדרינהו מריה לאפיה מיניי אחוי ל"י איהו ידו נטויה עלינו. ולא הבין ההוא מינאה מה השיב לו ר"י ואמרו לו גברא דלא ידע מאי מחו ל"י במחוג מחוי קמי מלכא. אפקוהו לההוא מינאה וקטלוהו. וגם שם פירש רש"י ז"ל¹³ במחוג ברמזיה. וז"ל שנקראת חכמה יונית מפני שהיונים היו רגילין בה או שהיה להם ספר מחובר מזה והיה מחברו יוני. אבל קשה לי על זה שלא היה להם לומר על אותו זמן ולעז להם בחכמה יונית אלא ורמז להם, כיון שלא היה שם דבור כלל אלא רמזיה ולזה נראה לומר בפירוש חכמה יונית מה שפירשתי למעלה. ואפשר שרש"י ז"ל כך דעתו כי הדבור שאינו מבוחר נקרא רמז כמ"ש ז"ל בפרק אין מעמידין¹⁴ רמז ליחוד מן המורה שנאמר¹⁵ כי יסיתך אחיך וכו'. וכן בפ"ק דסנהדרין¹⁶ ובפ"ק דמכות¹⁷ רמז לעדים זוממין שלוקין מן המורה שנאמר¹⁸ והלדיקו את הלדיק וכו'. וצ"ן שהיה פירוש חכמה יונית רמזיה לצד או שהיה דבור סתום ומידה בלשון יון כפירוש לא היה אסור כלל רק מפני מעשה שהיה.

20 אמנם ספרי הטובע המפורסמים לא מן השם הוא זה. אבל ראוי לימנע מהם, אם הם מתאמצים לעקור עקרי תורתנו הקדושה, ובפרט שני עמודי המון אשר היא נכונה עליהם, שזהו מדוש העולם והשגחת השם יתברך בפרטי המין האנושי. והם מציאים ראיות ומופתים לפי דעתם לקיים קדמות העולם, ושהוא מחוייב מן השם יתברך, כמו שהאור מחוייב מן השמש, והלל מן האילן ואין יכולת לשם יתברך לשנות דבר מטבעו ולא להאריך כנף הזבוב ולא לקצר רגל

30 אמנם ספרי הטובע המפורסמים לא מן השם הוא זה. אבל ראוי לימנע מהם, אם הם מתאמצים לעקור עקרי תורתנו הקדושה, ובפרט שני עמודי המון אשר היא נכונה עליהם, שזהו מדוש העולם והשגחת השם יתברך בפרטי המין האנושי. והם מציאים ראיות ומופתים לפי דעתם לקיים קדמות העולם, ושהוא מחוייב מן השם יתברך, כמו שהאור מחוייב מן השמש, והלל מן האילן ואין יכולת לשם יתברך לשנות דבר מטבעו ולא להאריך כנף הזבוב ולא לקצר רגל

35 אמנם ספרי הטובע המפורסמים לא מן השם הוא זה. אבל ראוי לימנע מהם, אם הם מתאמצים לעקור עקרי תורתנו הקדושה, ובפרט שני עמודי המון אשר היא נכונה עליהם, שזהו מדוש העולם והשגחת השם יתברך בפרטי המין האנושי. והם מציאים ראיות ומופתים לפי דעתם לקיים קדמות העולם, ושהוא מחוייב מן השם יתברך, כמו שהאור מחוייב מן השמש, והלל מן האילן ואין יכולת לשם יתברך לשנות דבר מטבעו ולא להאריך כנף הזבוב ולא לקצר רגל

הגמלה כמו שאין יכולת בשמש לשנות האור הגמשך ממנו ולא האילן הלל וכן שהשגחת השם יתברך לא תהיה צמה שהוא למטה מגלגל הירח וכחצו בספריהם שאין ידיעה שלמה רק אותה שהיא מלך החקירה לא מלך הקבלה. ואנחנו מקבלי האמת דעתנו שהמורה שלנו שלמה שצאה אלינו במעמד הר סיני מפי הגבורה ובאמצעות אדון הנביאים ע"ה, היא למעלה מהכל, וכל חקירתם אפס ותהו לערכה. ובפרק חלק¹⁹ שנינו ואלו הן שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין מחיית המתים מן המורה, ואין המורה מן השמים, ואפיקורוס. רע"א חף הקורא בספרים החנונים, ואמרו בגמרא²⁰ תניא ספרי מינין היש ספרי מינין יותר מאלו שמיציין מופתים וראיות להכחיש עקרי המורה. ולא אמר ר' עקיבא המאמינים בספרים החנוניים אלא אפילו הקורא אותם פן יטו את לבבו להאמין בדבריהם כמו שקרה לאלישע אחר דאמרין בפרק אין דורשין²⁰ אמרו עליו על אלישע אחר בשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו.

וכבר שאל הנגיד רב שמואל הלוי ז"ל²¹ מרבינו האי גאון ז"ל אם מותר להתעסק באותן החכמות והשיב לו וז"ל חן הגוף ומישור הנהגת האדם הוא עסק המשנה והתלמוד²², ואשר טוב לישראל, כי למוד המורה יועיל לעצמו ולאחרים שכמותו, ויועיל לעמי הארץ כי ימשכם לדרכי המורה והמורה. ואשר יסיר לבו מזה ויתעסק בדברים ההם²⁴, יסיר מעליו חורה ויראת שמים ויפסיד באותן הענינים כי יסלק מעליו כל דברי חורה לגמרי. ומזאת ההסרה יארע לאדם שיבטש דעתו עד שלא יהוש לעזיבת התפלה. אבל אשר ימסרו עצמם למורה ויראת שמים יצא להם מזה כי ינהגו כל ההמון לאחרית טובה בלא פקפוק, ולא ישימו שום ספק בהקב"ה. ואם תראה שאותן בני אדם המתעסקים באותן חכמות יאמרו לך כי הוא דרך סלולה, וזהו ישיגו ידיעת הצורה. לא תאצה להם. ודע כי יחזו לך צלמת. ולא תמאץ יראת שמים ויראת חטא וזריזות וענוה וטהרה וקדושה אלא צמתעסקים במשנה ובתלמוד עכ"ל התשובה היא²⁵.

גם הרשב"א ז"ל²⁶ כתב בכתב אחד שלם למונע אותם המרגילים צנייהם בלמוד אותן חכמות וז"ל והנער היולד על צרכי חכמת הטובע ויראה ראיות ארסונו עליו שצב צלמת יאמין בו ויכפור בעקר ואם נשיב אלנו כל שכן שפקר ע"כ.

יעקב חגיגה יד, א. וראה ארצה"ג חגיגה בנספחים עמ' 65 ובסוף סוטה. 23 * רמ"א יור"ד סי' רמו ס"ד. [ועיי' תורת העולה (להרמ"א) ח"ג פ"ו ופס"ב ופתח עינים (להחיד"א) שלהי גדה בשם רה"ג]. 24 באגרת הרמב"ן (שם): בלבד. 25 אמנם באגרת הרמב"ן שם: "ובחכמה יחד, לא כדברי חכמה בלבד". אבל בכל המקורות בהם הועתקה תשובת רה"ג לא נמצאת תוספת זו. ויש להאריך בזה, ואכ"מ. וראה מנחת קנאות סי' צ. [ועיי' תולדות גדולי ישראל (לשי"ר) עמ' 16. ואין בהערתו על הריב"ש כאן ולא כלום כמבואר למעייין]. 26 ח"א סי' טט.

8 משלי א. ו. 9 יב, א. וראה גם בקה"ר פרק א. 10 מנחות טז, ב ד"ה חכמת. 11 גיטין נט, א (פ"ה מ"ז). 12 ה, ב. 13 חגיגה ה, ב ד"ה במחוג. 14 ע"ז לו, ב. 15 דברים יג, ו. 16 א, 17 ב, ב. 18 דברים כה, א. 19 סנהדרין צ, א (פ"י מ"א). 19 א שם ק, ב. 20 חגיגה טו, ב. 21 שאלתנו מובאת בספר מאירת עינים (לר' יצחק דמן עכו תלמיד הרמב"ן, נדפס מכת"י ירושלים תשל"ה) פרשת וישלח עמ' עו. 22 באגרת הרמב"ן לחכמי צרפת בכתבי הרמב"ן ח"א עמ' שמט, ובמאירת עינים שם. תשובת רה"ג נדפסה לראשונה ע"י הכותב בעין

A להשיב האנשים ההם לגמרי מן הקצה אל הקצה. ובאר להם עניינים מעטים מן המורה בדרך מסכמת אל הפילוסופיה. וגם זה כתבו צרמו ובהעלם. גם צנלארטים שגראו לאברהם אבינו ע"ה אמר³² שהיה צמראה הנבואה, וכבר השיב עליו הרמב"ן ז"ל בפירושו המורה שלו בפרשת וירא³³. והחכם רבי לוי ז"ל גם הוא ה"י חכם גדול בצלמוד ועשה פירוש נאה למורה ולספרי הגזיאים והלך בעקבות הרמב"ם ז"ל. אמנם גם הוא הטו את לבו אותן החכמות הרצה מדרך האמת והפך דעת הרב רבינו משה ז"ל בקצת עניינים. כגון צענין ידיעת השם צעמיד האפשרי. וכן בעמידת השמש ליהושע והשיב על המעלות אחריות כתב דברים שאקור לשומעם. וכן בהשאלות הנפש ובהשגחה צענין עונשי הראעים צע"ש רמ"ש כל זה נספרו קראו מלחמות השם³⁴.

M ומעתה ישא כל אדם קו"ח צעמנו חס שני המלכים האלה לא עמדו רגליהם צמישור צקלם דברים, כבודם צמקומם מונח, ואם היו גדולי העולם, איך נעמוד אנחנו אשר לא ראינו מאורות לערכם, וכמה וכמה ראינו פרקו עול המפלה נתקו מוסרות המורה והמלצה מעליהם צצנת למוד אותן חכמות וכמ"ש רבינו האי גאון ז"ל צתשובה שכתבתי למעלה³⁵.

I דאיך להביא ראיה מהרמב"ם ז"ל כי הוא למד קודם לכן כל המורה כולה בשלמות, הלכות ואגדות תוספתא ספרא וספרי וכו' תלמודא צבלי וירושלמי, כמו שגראה מספר משנה מורה שחבר. וכדי להשיב את האפיקורוס עשה ספר המורה²⁶, לקטור המופתים והראיות שהביא הפילוסוף לקיים קדמות העולם. וכן צענין ההשגחה. ולפי שהיו צומנו הרצה מישראל נבוכים צעק"ל המורה מפני מה שלמדו מן החכמה ההיא. ויש לומר כמו שאמרו ז"ל צמסכת חגיגה²⁷ על רבי מאיר היכי גמיר תורה משומיה דאחר וכו'. והיתה המשובה רבי מאיר קרא אשכח ודרש, הט אונך ושמע דברי חכמים ולכן חשית לדעת²⁸, לדעתם לא נאמר אלא לדעת, כלומר שרשעים הם, ועם כל זה אמר הט אונך. ובאר שם הט גדול הט צקמן. כלומר כשהתלמיד אדם גדול מותר שיצור הסולת וישליך הפסולת, כמו שאמרו שם ר"מ רמון מלא תוכו אכל קליפתו ורק.

I5 ולכן הביא הרמב"ם ז"ל צראש ספר המורה²⁹ פסוק זה של הט אונך וכו', ועכ"ו לא נמלט הרב ז"ל מהמשך קצת אחר החכמה צקלם המופתים, כגון צנן הרפמית³⁰, וצמעמד הר סיני³¹, ואולי לא היתה כונתו רק צאשר לא יוכל

סימן מו

הוניין אל החכם רבי משה גבאי נר"ו

שהוא בנו של פלוני או אחיו אף על פי שאינן עידי יתום ולא ידעו אמתת יחוסן הרי אלו יורשין בעדות זו. נראה שצריכין לברר מה היא הקורבה אלא שאין צריכין לירע אלא בחזקה. תשובה מש"כ הר"ם ז"ל שיכולין להעיד מלד החזקה ודאי כך הוא שהרי מלקין וסוקלין על החזקות, כדאימא צפ"י יוחסין². וגם צתוספתא³ משורש שנים שהיו צאין ממה"י אע"פ שמשאן ומתנן ומאכלן ומשקן כאלה מנ האחד מנן אין חצירו יורשו ואם ה"י נוהג עמו משום אחיה יורשו ע"כ. אמנם אין ספק שצריך שיהיה מוחזק צעירו שזה הקרוב הקודם צירושתו שהרי אפשר שיהיה לו קרוב אחר לירש קודם זה, אע"פ שאינו ממשפחתו כגון שאמו היתה ממשפחתו, והיתה צת יורשת נחלה, ואצ"ו היה ממשפחה אחרת, ואיך יורידו צ"ד אלא מי שידעו צצורר שהוא קודם לירושא, אם צעלות צצורה או צעדות מלד החזקה. ומה שהעיד העד האחד אין צו די לפי שאינו כי אם אחד⁴, ואין אחר מעיד כמותו שיצטרף עמו. וגם הוא אף אם מעיד על הקורבה, אינו מעיד

שאלת מעשה היה בראובן שהניח בידו נפתלי פקדון מקצתו נתן לו הוא בידו וקצתו נתנה לו אשתו בעדו. מת נפתלי ובנים לא היו לו ולא נודע לו קרוב למשפחת האב. אך במקומו ובעירו היתה המשפחה אחת אשר כנויה ככוניו. וענה בא שמעון אחד מבני המשפחה בהרשאת הנמצאים מבני משפחתו ושואל לראובן תן לי הפקדון אשר בידך, כי האיש נפתלי היה קרוב לנו, הלא שם משפחתו כשם משפחתנו, ואין קרוב לו ממנו. ענה לו ראובן אין לי לתת לך דבר אם לא תבאר לי איזו קורבה יש לך עמו. הלך שמעון והביא עדים שהיו שומעים שהיו קרובים, ולפעמים היו קוראים זה לזה קרוב. אך לא ידעו איזה גבול מקורבה יש ביניהם או רחוקה או קרובה. ועד אחד העיר שפעם אחת שאל את פי נפתלי הנוכח איזו קורבה יש לך עם בני המשפחה הפלונית, ואמר לו בניס לבני אחים אנחנו. וזה העיד העד האחד לברר. ונראה לך ממה שראית לר"ם ז"ל בהלכות נחלות פרק רביעי¹ וזה לשונו כל היורשים יורשים בחזקה כיצד עדים שהעידו שזה מוחזק לנו

34 ראה להלן סי' קיח. 35 ראה חשובת מהרש"ל (בשור"ת רמ"א סי' ו) שדחה דברי הרמ"א כמה שהביא ראייה מחכמת הטבע לאריסטו לדין טריפת הריאה ומסתמך על דברי הריב"ש כאן. וע"ש בסי' ז תשובת הרמ"א שאינו ענין למש"כ הריב"ש כאן. וראה ח"י הריב"א ב"ב צח, ב והגהת רמ"א יור"ד סי' רמו ס"ד, ובשאלת יעבץ שם. מו 1 ה"ל ז. 2 קידושין פ, א. 3 ב"ב פ"ח ה"ה. *4 רמ"א חו"מ סי' רפד ס"א. נוע"י שור"ת מהר"י בי רב סי' ז ובגדי כהונה חו"מ סי' יא בשאלת הבית מאיר שם. וראה להלן סי' קנה, קפא-קפכב.

26 גם ספר באר שבע סנהדרין ק, ב הליץ על הרמב"ם שלמד בספרי הפילוסופים לפי שלמד כל התורה כולה, וכדי להשיב לאפיקורוס. ולא ראה שקדמו הריב"ש. ועי' מגן אבות (להרשב"ץ) פ"ב מ"ד ובהקדמתו לח"ב דף ב, ובשור"ת זקן אהרן (הלוי) סי' כה. וראה עוד בפ"י ר' יצחק ב"ר שלמה מטולידו לאבות פ"ב מ"ד בשם רבו ר' ישראל ב"ר שלמה, מדרש שמואל שם מט"ז ובשאלת יעבץ ח"א סי' מא בסופו. 27 טו, ב. 28 משלי כב, יז. 29 עמ' 9. 30 שם ח"א פ"י מב. 31 שם ח"א פרק י. 32 שם ח"ב פ"י מב. 33 פ"י יח, א.

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

With Rosh Kollel, Rabbi Reuven Brand

PART III: 1415- 1615

Rav Yitzchak Abarbanel 1437 - 1508

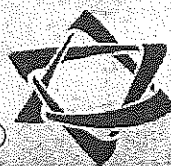
Rav Ovadia Sforno 1475 - 1550

Rav Yosef Karo 1488 - 1575

Rav Moshe Isserlis *Rama* 1530 - 1572

Rav Yehuda Loew *Maharal* 1525 - 1609

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

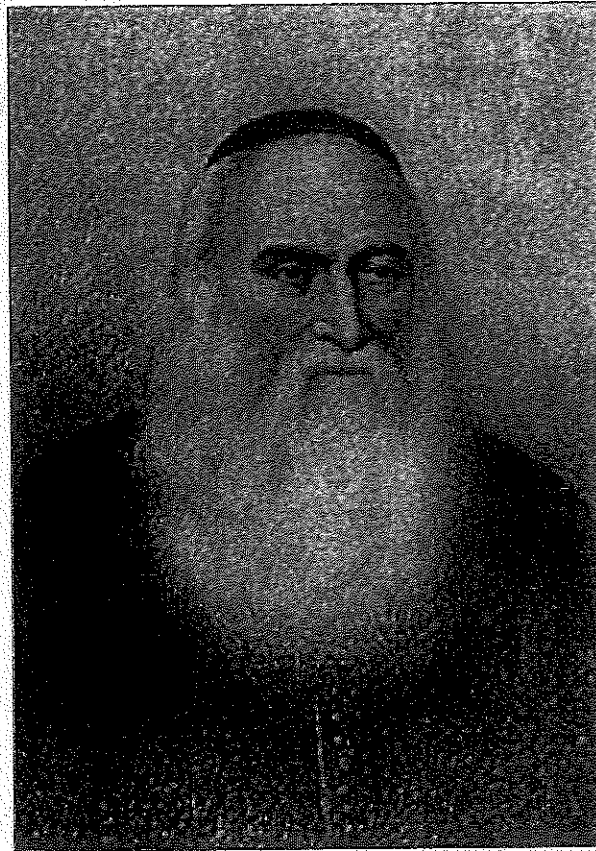

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV YITZCHAK ABARBANEL

1437 - 1508

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

מצאו מנח. וזה כלו נכלל באמרו והפיצו הי בכל העמים:

אויביהם תמיד ותמיד כל היום חרב מונחת על צוארם:

וההפסד הששי הוא אמרו ועבדתם שם אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבותיך עץ ואבן וגו'. ואין הכונה בזה המאמר שיעבדו לעובדיהם כמו שפי' אונקלוס ורבי שלמה בר יצחק ויל' אלא ענינו שאמרי בראם בגלות יצאו רבים מכלל הדת מתוך הצרות והגזרות שלא יוכלו לסבלם. והנה אמר כאן אשר לא ידעת אתה ואבותיך ולא אמר כן למעלה לפי ששם דבר בחורבן בית ראשון שהלכו לבבל ועבדו אלהי הבבלים שכבר שמעו את שמעם ועבדו אותם הרבה. אמנם עתה ידבר בגלות האחרון לכן אמר עליהם אשר לא ידעת אתה ואבותיך. ואמר ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנח לכה רגלך. לבאר ולהודיע מה שביאר הנביא יחזקאל. והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים גהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם וכל אותה פרשה:

ההפסד הח' הוא הקלון והחרפה רוצה לומר שישבו מצרים באניות ומצרים אויביהם ישמחו ויעלצו במפלתם. באמרו מה לכם לשוכ מצרים הלא להתגולל עלינו ולהתנסל עלינו כראשונה. ואמר בדרך אשר אמרתי לכם לא תוסיפו עוד לראותם. בא לתת סעם למה אמר באניות. כלומר הנה אמרתי שתשוב למצרים באניות בעבור הדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה רוצה לומר לראות אותו הדרך. וכדי לאמת מאמרי שלא תראו עוד אותו הדרך צריך שתהיה התשובה שמה באניות באופן שלא יהיה ביכשה בדרך אשר אמרתי. וזכר מקלון ההליכה למצרים עד שמפני זה עם היות ארץ מצרים מלאה כל טוב ומוזנותיהם בנול מאד יהיה ענינכם שאתם בעצמכם תתמכרו שמה לעבדים ולשפחות כדי שאדוניכם יתנו לכם אוכל להשיב נפש ואין קונה כי לא ימצא שום מצרי שיקנה אחד מכם כי יראו שהשתעבד בכם פן מרה תהיה עליהם באחרונה. ולא יקנו מכם גם כן בעבור שלא יצטרכו לתת לכם לאכול. וכל זה כדי שתמותו כלכם ברעב ובצמא והקללה הזאת עם היותה מופלגת בענשה חונה היא מאת ה' היתה נסבה לפי שלא ימכרו בני ישראל מסכרת עבד בין אויביהם כדי שיעשו מהם סחורה כמו מהכושים והישמעאלים ויתר האומות ויקבע להם העבדות העולמי. אלא שישאר ביד אדוני הארץ מלכי האדמה זיהיו עבדים למלכים. ולא עבדים ליתר העם. וכן היו באמת היהודים כל ימי המשך גלותם סגולת המלכים השרים אדני הארץ ולא לעבדים ולשפחות לשאר בני אדם. הנה התבארו בזה הח' הפסדים ורעות גדולות שקבלו בני יהודה ובני ישראל בחרבן ירושלים בזמן הבית השלם ושנסדו מהם בדורותינו בגלות. דעם מה שפיר' בפרשה הזאת יותרו הספקות שהערתי שבעה עשר שמונה עשר תשעה עשר עשרים אחד ועשרים כמו שתראה אם תעיין בפנינים:

(סט) אלה דברי הברית וגו' עד ויקרא משה. כבר ביארתי שהברית הראשון הנזכר בפרשת בחקותי והברית הזו שניהם ענין אחד לפי שניהם יעדו על גלות ישראל וחורבן ארצם ושוממות מקדשיהם אשר הגלות הוא התחיל מחרבן בית ראשון והוא המתמיד עד היום הזה. ואין הפרש בין שני הבריתות אם לא שבברית הראשון זכר בניאר וגלוי רב התחלתו מחרבן בית ראשון וסלוק השכינה וסבהו בחטא העפרים ובטול השמטות. וביאר

וההפסד השביעי הוא שעם היותם בזמן בית שני גבורי כח אמיצי לב בגבורים אשר מעולם אנשי השם הנה אחר היותם בגלות יהיה להם לב רגו וכליון עינים ודאבון נפש רוצה לומר לב רגו בפתד ובמורא תמיד. וכליון עינים לצאת מן הגלות מתי יבא קץ הפלאות ואחרית הועם. ודאבון נפש על חרבן בית ה' וגלות עמו. והיו הייתה תלויים מנגד רוצה לומר בסכנה מהאויבים אשר הם בתוכם עד שיפחדו לילה ויומם ולא יאמינו בחייהם כי תמיד כל היום יחשבו שיעלה מות ומשכלת בחלונותם וכארמנותם באופן שבבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר. ונתן הסבה בשתייהם אם לאמרם שרצונם חספם בערב מי יתן בקר. אמרו שזה יהיה מסחד לבבך אשר תפחד ר'ל שיכספו בשעת האופל (או) [את] הבקר כדי לסלק מעליהם פחד המראות המבהיל' המתילדות בדמיונם ומבהילות אותם במשכבם. ובבקר יאמר מי יתן ערב שמראה עיניהם אשר יראו רצונו לומר שבעת זריחת השמש יאמרו פי יתן ערב להסתר בו מהמכים והורגים אותם. וכל זה שזכר מן הפחד ומורד הלבב ורגו לא נאמר על יהודים. כי גם נאמר על היוצאים מכלל הדת ועוברים אלהים אחרים שזכר כי עם היותם בעושר וכבוד ומעלה בגויי הארץ וגדולים ושרים בערים זה שנים רבות הנה לא תוסר היראה והפחד מהם. ותמיד יהיו חדיהם תלויים להם מנגד לפי שהעמים יהיו

ולחוליד בנים ולקנות נכסים וממונות עד שלא יגעו בידם כסף או זהב והולכים ערומים ויחפים הלכוף כאגמון ראשם ושק ואפר יציעו כי הגנה לא יהיו הם כן בהיותם עם קדוש לאלהים ולכן אמר והותירך . . .

(28) ד"ס: צד, 3; ד"י: רסב, 1; ד"י: ה, 2.

אגריפס שהיה בבית שני שהלך] ברומא והוא היה סבת החרבן . . .

וגם מתכמי] הנוצרים ראיתי . . .

על הצרות] והשמדות . . .

שגדל על כל הגרושים] ועל השמדות . . .

(29) ד"ס: צו, 3; ד"י: רסו, 2; ד"י: ו, 2.

זכר עוד חורבן בית שני וביאת] רומיים לכבוש ארץ ישראל . . .

לפי] שרומי רחוקה מאד מירושלים גם כי בחיל רומיים באו עמים רבים . . .

שלא לבד פעם אחת עלו] ובאו הרומיים להלחם . . .

(30) ד"ס: צו, 2; ד"י: רע, 1; ד"י: ו, 4.

לא מצאו מנוח] כי תמיד כל היום חורשים עליהם מחשבות און להתעולל

עלילות ברשע אשר לחרב לחרב ואשר לשבי לשבי וזה כלו . . .

אלא ענינו שאחרי כואם בגלות] בתוך הרומיים יצאו רבים מכלל הדת . . .

אמנם עתה ידבר בגלות] הרומיים ושיעבדו אתפ אלהיהם ולי שאמונתם

נתחדשה אחרי החרבן מאמונת הנוצרי ושלוחיו ותלמידיו לכן אמר עליהם

אשר לא ידעת אתה ואבותיך כי לא היתה האמונה התיא קודם החרבן אבל

אחריו נתחדשה ואמר עץ ואבן שהם הפסילים שעושין בצורות אלהותם

ובצורות השלוחים וקדושיהם ואמר על זה ובגוים ההם . . .

וכל אותה פרשה] רצה לומר שאף על פי שיתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם

ויעבדו את אלהיהם לא יהיה להם מרגוע ומנוח כי תמיד יחרפו הגוים אותם

היוצאים מכלל הדת ויחשבו עליהם עלילות מפאת דתם ויחשדום תמיד שהם

מתיידיים עד שעל זה יגלגלו עליהם סכנות עצומות ומה גם עתה בזמנינו זה

שהם עובדים אל אלהיהם זה קרוב לג' מאות שנים ידקדקו עמהם ויחשדום

ליהודים גמורים וישרפום באש כאשר עשו בכל מלכות ספרד ועל זה אמר

ובגוים ההם לא תרגיע שהשם אינו רוצה שיצא הצאן הזה מעדרו אבל בכל

מקום שילך שמה הוא צאנו. וההפסד השביעי . . .

(31) ד"ס: קב, 3; ד"י: רפג, 1; ד"י: ט, 3.

מתוך הצרות וכובד הגלות] ואונס השמדות עברו על דת . . .

(32) ד"ס: קב, 3; ד"י: רפד, 1; ד"י: ט, 3.

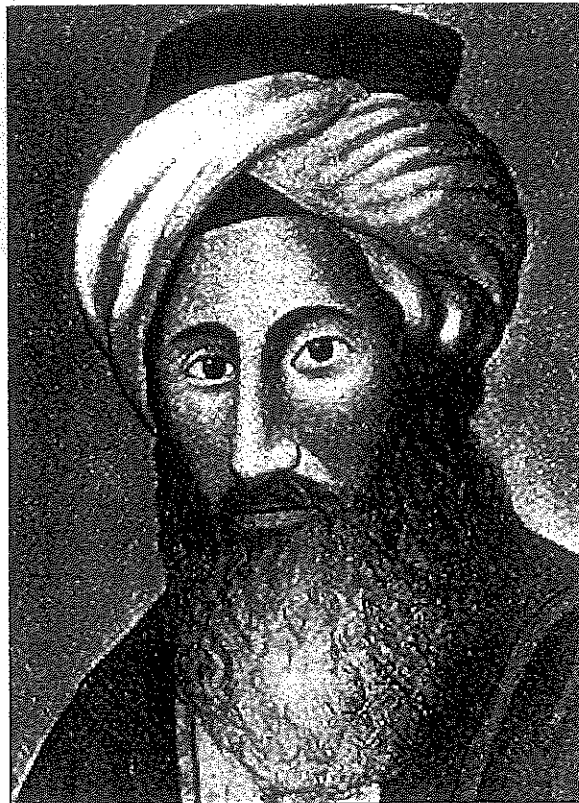
כנגד] חלק האנוסים היהודים החטאים בגפשותם שעברו על דת שהיה להם

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV OVADIA SFORNO

1475 - 1550

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

התבאר שהאל יתברך אמנם השתדל בדורות עולם לרומם האדם ולתקן את אשר עותו, הנה יאהב כל משכיל לעשות רצונו כרצונו, ובשתי אלה, שהם היראה והאהבה, ישלם החלק המעשי המכוון מאתו¹⁰.

לכן הואיל באר הוא יתברך במופתים שכליים כספרו הראשון והוא

ספר בראשית

ענין הבריאה וההשגחה כללית ופרטית ומציאות עצמים נבדלים מחומר¹¹, מהם מניעי הגלגלים, והנפש האנושית השכלית, ושהכל מאתו בבונה וברצון לתכלית מכוון. וביאר מה יקר חסרו על המין האנושי, כי אמנם תיקן ענינו בכל דור ודור כפי האפשר, והוא¹² הירבה אשמה למשחית לו.

וסיפר ראשונה כי הוא יתברך ברא האדם בצלמו כדמותו, למען יבחר להדמות ליוצרו כפי האפשר, כי כזה ישלם ויהיה פעלו שלם ונכבד מכל פועל זולתו¹³, כראוי לו יתברך המרומם על כל זולתו. והוא רחום בחמלתו נתן לאדם די מתסורו שלא בצער, ויניחהו בגן עדן, עד שהרע מעשיו וקלקל את פרנסתו¹⁴, שגרשו האל יתברך משם לעבוד את האדמה, ולטרוח כמה טרחות עד שלא אכל פת¹⁵.

וסיפר שנית כי בכל זאת לא אבה ה' השחיתו, והיו פירות הארץ נאותים ומספיקים למוזנו, ולהחיותו קרוב לאלף שנים, עד כי רבה רעת דורותיו, ונגמר דינם להשחיתם את הארץ¹⁶, ובכן נשחת מזג היסודות, והמורכבים מהם מהצמחים ומבעלי חיים, ולא הספיק עוד מזון הפירות לחיי האדם כבראשונה¹⁷.

וסיפר שלישית כי עם כל זאת חמל על שאריתם, והתיר להם בשר כל בעל חי זולתם, והארץ נתן לבני אדם, בתת אימתם על כל חית הארץ¹⁸, ועם זה היו ימי חייהם מגיעים לארבע מאות שנה ויותר מהמה, עד אשר נוסדו יחיד לקרוא כולם בשם איזה אל נכר נבחר או אצלם, ולתת צלמו במגדל, אליו גוים ידרשו, ולא יזכר שם האל יתברך עוד ביניהם¹⁹, ובכן הפיצם ולא חצו ימיהם כי תיכף התמעטו חיי האדם והיו כמו מאתיים שנה, ומאז היו הלך וחסור.

ובכן סיפר כי בסור תקות תשובת המין האנושי בכללו, כאשר כונן להשחית כל תקון אלהי פעמים שלש, הפלה ה' חסיד לו מכל המין, ובחר באברהם וזרעו להשיג בם התכלית המכוון אצלו מני שים אדם עלי ארץ, כאשר התבאר, והחוט המשולש באברהם ונינו ונכדו²⁰ אשר מילא כבודו את כל הארץ בקראם בשמו, מצא חן בעיניו לכרות להם ברית להיות להם לאלהים ולזרעם אחריהם לחיי עולם, ולתת מקום לזרעם כאשר יהיו לגוי מספיק לקבוץ מדיני, וכו'²¹ יהיו לאחדים בידו לעבדו שכם אחד.

ומרוב שלמות שלשה²² אלה היו פעולותיהם המטופרות בתורה מספיקות להורות לדורות עקרי הקורות עם איזה עזר למציאותם כענין תנועת המטה במופתים מצרים ובענין "ירה ויור"²³ בענין אלישע (מ"ב יג יז)

10	כי האהבה מביאה לידי קיום מצוות עשה, והיראה שומרת על מצוות לא תעשה.
11	מלאכים רוחניים לגמרי שהם מניעים את הגלגלים וגם נפש האדם שהיא רוחנית.
12	האדם, חטא והשחית את עצמו.
13	כששלים האדם את עצמו ישלים את כוונת בוראו בעצמו, ואז "שמח ה' במעשיו".
14	ע"פ קידושין פ"ב ב.
15	ע"י ברכות נח, א.
16	מראי' ו' יג.
17	המכול השחית את טבע כל הבריאה, הצמחים ובעלי החיים, וזה הביא לקיצור ימי חיי האדם, מקרוב לאלף
18	שנה שלפני המבול עד קרוב לארבע מאות שנה כדורות שאחריו.
19	שם ט ב"ג.
20	שם יא.
21	וינו (יצחק) ונכדו (יעקב).
22	במקום הארץ המיוערת להם יתאחדו כל שבטי ישראל לגוי אחד בארץ.
23	אבות.

הנביא אלישע צוה ליואש מלך ישראל לקחת קשת וחצים ולירות דרך החלון, ובמעשה סמלי זה אישר את נבואתו שמלך ישראל יצליח להכות את ארם אויבו. וכן כל מעשי האבות היו לא רק לשעתם אלא סמל נבואי למה שיקרה את זרעם כדורות הבאים.

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV YOSEF KARO

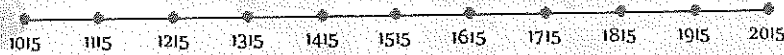

1488 - 1575

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

IN ONE NIGHT

RAV MOSHE ISSERLIS
RAMA

1530 - 1572

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

הלכות שבת סימן שלט

קפ"ו באר הגולה

שיר דמלחא ללא שכית הוא ואפשר שעל זה נהגו * (י) להקל בכל (תוס' ס"פ הנביא כרי י"ן): ח נאשה בלה ל"ו
 ד (ג) [א] (יא) "אין דנין: הגה ולכן היה אסור לתפוס ולהניח לית הסוהר מי שנחתיב איזה עונש
 כדי שלא יצרח וכל שכן שאסור להלקומו (יב) דהוי (יג) בכלל דין (יד) ואם יצרח אין עלינו כלום (כ"י
 ספ"י רס"ג בשם שצולי הלכות) (טו) ולא מקדשין: [הגה ויש מתירין לקדש (טז) היכא דאין לו אשה ובנים
 (ר"ת) (יז) ואפשר דה"ה הכניסה לחופה שרי (סמ"ג) ואע"ג (יח) דלא קי"ל הכי נ"מ סומכין על זה בשעת
 הדמק גם כי גדול כבוד הבדיות כמו שרגילין שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הגדולים ביום ו' עד
 הלילה דעושין החופה והקידושין צליל שבת (יט) הואיל וכבר הכינו לקעודה ולנשאין והוי ציוס לכלה ולחמן
 באר היטב

שערי תשובה

[א] אין דנין. אין מסדרין טענות בשבת. ור"ג חיקן שלא לבטל התמיד
 בשבת אבל לקבול כגון על טענת בתולים שרי ש"ג ועיין בתוס'
 לכותות דף ג' ובצביל טענות הקהל מותר לבטל התמיד. כתב
 הרמב"ם בצ"ג דאין עושין בשבת אע"פ שהעונש מ"ע אינו דוחה
 שכן כ"ד הרי שנחתיב צב"ד מלקות או מיתה אין מלקין אותו
 ואין מניחין אותו שנאמר לא תצטרו אש וכו' ע"ש. ואע"ג דמן
 הגמרא נראה דוקא ריחא אינו דוחה שבת מ"מ כיון דמלקות במקום
 אש אין מיתה צ"ד דוחה שבת מלקות נמי בכלל יד אהרן ועמ"ל ועיין
 בתשובות חת"ס שאלה שאלת חת"ס שאלה שאלת חת"ס שאלה שאלת חת"ס

מיתה עומדת היינו מיתה היינו מלקות וכשם שהמעיטו מלא תצטרו
 ועיין מה שכתבתי בזה בספר משנה למלך. ודיני ממונות אין דנין בשבת גזירה שמה יחזוב. אימא בסנהדרין דף פ"ח ע"ב ששבת
 לא היו יושבין הסנהדרין בלשכת הגזית רק בחול שלא יהא נראה כאלו דנין בשבת. ונ"ל דמה"ט אסור לקבוע מקום להליכה בשבת

ביאור הלכה

הוא מירושלמי כמבואר ב"י והנה מדפרט שם דוקא בסיפוק בלאחר יד משמע
 דבקשוקש הוה וכיוצא בזה שהוא יותר דרך שיר לא מהני אף דיעשה בלאחר
 יד וכן דנין דעל סיפוק גופא אין לנו ראייה ברורה מירושלמי שהוא מותר
 אחרי שר"מ מחמיר שם בזה [ועיין ב"י דמתוך זה דוחק] אין לנו להקל
 יותר ממה שנאמר בירושלמי בזה: * להקל בכל. עיין במ"ב דהיינו
 בטיפוח וריקוד סתם ולא ע"י קשקוש גזים וכ"ש ע"י ניגון כלי שיר בודאי אסור
 גמור הוא ועיין במידושי רע"א שרמו לעיין בספר זכרון יוסף והשגותי ב"ה
 ואעמיק קצת מדבריו הקדושים במה שהשיב לרב אחד גדול מהר"ר יעקב
 ו"ל חיל וועדה אחומי בכל צדוהסס לי לר על דבר הפרצה הגדולה שעשו
 פריזי בני עמנו במקומם לעצור בשבת נפש על דת מורחמי הקדושה
 ודת יהדות ולא לבד החילול יו"ט בעשיית ריקודין ומחולות שגורו ע"ז חז"ל
 ואפילו באגשים לבד וגשים לבד כדמתן בפרק משילין אין מספקין ואין מרקדין
 וכו' וכן הוא בשו"ע סימן של"ט ובסימן תקכ"ד וידוע לכל בר לבד דסיפוק
 וריקוד אפילו בלא כלי שיר ומיני זמר אסור מדינא מתקן שמה יתקן כלי שיר
 ומכ"ש שאסור ע"י כלי שיר ומנגנים [והרמ"א שכתב שנהגו להקל לא על

משתו משמע ממ"א דשרי דלאו דרך שיר הוא חכן לפי מה שצ"ח
 נמו"ש שיטת רש"י משמע לרש"י גם בזה יש להתמיר וכן משמע
 נמו"ג: (י) להקל בכל. האי להקל בכל (ו) קאי על טיפוח וסיפוק
 וריקוד ולא על שאר דברים הנזכרים בעיניו זה (ז) ואפילו בטיפוח
 וריקוד אין כדאי להניח המנהג שלא במקום מורה אלא משום הנה
 להס וכו': ד (יא) אין דנין. היינו אפילו דיני ממונות (ח) שמה יצוה
 לדי כתיבה (ט) וה"ה נמי דסדור הטענות לבד * לפני הדיינים
 ג"כ אסור שמה יתבצו הדיינים דברי טענותיהם אבל לקבול ולהניח
 דברים כגון על טענות בתולים מותר כמ"ש בזה"ע סימן ס"ב
 (י) ומיין רגמ"ה שלא לבטל התמיד [היינו התפלה הקבועה בצבור
 (כתיבת) בשבת אם לא שצטל כבר ג"פ בחול ולא הועיל או בשביל
 טענות הקהל: (יב) דהוי וכו'. וגם יכול לבוא לדי חצורה בשבת:
 (יג) בכלל דין. (יד) ואימא בירושלמי על מה דכתיב לא תצטרו אש
 וכל מושבותיכם וגו' מלאך לבתי דינין שלא יהו דנין בשבת והיינו
 יו שהיה מחוייב [בצמים הקדמונים] הצערה גלחה החורה דלא יענישוהו בשבת ומינה ילפינן דה"ה לכל עונש והמחבר מיייר מחללה
 ה"מ דבזה ג"כ אסור מדרבנן וכנ"ל בעק"א [א] ואימא בספר החינוך הטעם שרצה הקב"ה לכבד יום זה שימלאו בו הכל מנוחה גם
 החוטאים והחייבים משל וכו': (יד) ואם יברח וכו'. ואין בכלל זה אם אחד רוצה לצרות כדי לעגן אשמו דבזה מותר היה לחצו וכן
 מותר לקבל עדות ממי שמוכן וקרוב למוט על אשה שמה צעלה היכא דחייטין שלא ימלא אח"כ עדות אחרת [מידושי רע"א וס"א]:
 (טו) ולא מקדשין. גם זה תחמת גזירה שמה יתבצו (יב) אבל לא מטעם שהוא כקונה קנין בשבת דהא בקידושין לבד בלא חופה לא
 קמה עדיין לירשה ולמלאכה ולמעשה ידיה וכן אם אפילו היו הקידושין מצטוד יום מבואר בהמחבר לקמיה דאסור להכניסה לחופה
 בשבת והיינו מטעם דע"י החופה קונה אותה לכל הדברים האלו הנ"ל והוי כמקח וממכר דאסור בשבת: (טז) היכא דאין לו אשה
 ובנים וה"ה (יג) צ"ס לו צ"ס ואין לו אשה ג"כ מותר לדעה זו דמורה קעמיד כדלמריין ציצנות [ס"ב] מקרא בעקר זרע את אשה
 ולערב אל תנח ידך וגו' (יז) ואפשר דה"ה וכו'. ר"ל אף דע"י החופה קונה אותה לכמה דברים ונ"ל אפ"ה כיון דליה ליה אשה
 נמי יש בזה מנוח פו"ר סבירא ליה דיש להקל בזה: (יח) דלא קי"ל הכי. ר"ל (יד) דמעיקר דין קי"ל כשיטת רש"י ושאר
 (אשונים) דקדושין ואף החופה אסור בשבת ויו"ט: (יט) הואיל וכו'. ר"ל יש הפסד רב עי"ז ועיין בח"א שכתב שאין להקל בכל זה רק
 אם נשלמו השלשה פרטים דהיינו אם לא קיים פו"ר עדיין יש הפסד רב וגם צ"ס לחתן וכלה אם לא יכנס אז ועיין מה שכתבנו בעק"א
 לעת ר"ת אף צ"ס לו צ"ס כיון שאין לו אשה ג"כ מורה קעמיד ומותר ואפשר דקי"ל דאין סומכין עליו בזה. ובנין השמשות בודאי
 אין להחמיר בדיעבד דלא גזרו על שבות צין השמשות לצורך מנוח לכו"ע (טו) אף לכתלה יש ליזהר מאד שלא לאחר כ"כ כי כמה
 י"י עומן שהיה להם רשות לזון וכהיום אין להם רשות לזה כלל

שער הציון

הנה ומ"מ גם הוא מורה דסיפוק לאכל בודאי אסור ג"כ בשבת: (ו) כן מלמד הא"ר וכ"כ בספר תו"ש: (ז) א"ר בשם יו"ט ע"ש אף שם משמע מרס"ל
 ומקום מורה יש לממן מדינא על סברת התוס' לעיין טיפוח וריקוד ומכ"י לא משמע כן וכ"כ במאמר מרדכי: (ח) גמרא: (ט) מ"א בשם ש"ג:
 (י) אחרונים: (יא) א"ר: (יב) פמ"ג: (יג) ח"י רע"א: (יד) עיין בב"י: (טו) אחרונים:
 נהרות ותיקונים: א) סק"ג: ב) ס"ח:

אם לא יכנס או ומ"מ (ד) לכתחלה יש לומר שלא יצא לידו כן (ועיין בטור חנן העור סימן ק"ג)
 (כ) ולא חולצין (כא) ולא מיבמין (כב) ואין כונסין (כג) ולא מקדישין (כד) ולא מעריכין
 (ה) (כה) ולא מהרימין ולא מפרישין (כו) תרומות ומעשרות (כו) ואין פודין הבן (כח) ואין מגרשין
 'אלא אם כן הוא בט שכיב מרע (כט) (דמקיף ליה עלמא) (ל) יוכלם אם נעשו (לא) שוגגין או
 מזדידין או מרטעין מה שעשו עשוי: ה' להכנס את (לב) האלמנה לא יבא עליה ביאה ראשונה

באר היטב

ועיין בא"ע פ"י קדר החליה סי' ז': (ד) לכתחלה. ועוד שלא לעשות גשוחין בשבת כי כמה עצירות גלין מזה וכמו שהאר"י צוה

משנה ברורה

עצירות גלין עי"ו טלמול מוקפה של הנרות וגם כמה נשים ההולכות לחופה מאחרות ומן הדלקת הנרות עי"ו ומדליקות צדיה"ש ויומר טוב היה שלא להדליק או כלל וע"כ מה נכון מאד לניי שהיכולת צידו (טו) שלא לעשות גשוחין כלל בע"ש וצפרט קמון לחשכה כי אף אם הגשוחין יהיה צוממם עכ"פ מסתעף מזה עוד כמה קלקולים וכנ"ל. אם נתאחר החופה עד חשכה וצדי השושבינן נרות אף דקי"ל דמוקפה כ"ז שהוא צידו מוליכו למקום שירצה מ"מ הכא ימן הנרות לא"י דכל שאפשר לקלק המוקפה מידו מחוייב לקלק [פמ"ג]: (כ) ולא חולצין. שמה יתבאר שטר חליה לחלוה [רש"י] ואפילו לקצוץ מוקם לחליה אסור (יז) שלא יהא נראה כאלו דנין בשבת ויכול לקצוץ גליל מו"ש שמהיה החליה ציוס א' ואם יש צורך גדול יכול לקצוץ אפילו בצין השמשות בע"ש על יוס א' אם א"א בענין אחר [פמ"ג בא"א סק"ג]: (כא) ולא מיבמין. דמנה (יח) שמיים אותה נקיה לו להיות אשמו לכל דבר כגשוחה ממש והוי כקונה קנין בשבת (יט) ועוד שמה יתבאר כחוצה: (כב) ואין כונסין. היינו (כ) אפילו קידש אותה מצע"י אסור להכניסה בשבת לחופה דכחופה קונה אותה לכמה דברים וכנ"ל: (כג) ולא מקדישין. שום דבר לגבוה שיאמר הרי זו הקדש משום דכיון שמקדיש בחמירתו החפץ להקדש (כא) הרי מוציא בחמירה זו החפץ מרשותו לרשות גבוה ודמי למקח וממכר משא"כ לפסוק נדקה לעינים מותר וכן כשיאמר (כז) הרי עלי להקדש כך וכך ג"כ מותר ועיין לעיל בסיומן ש"ו במ"ג סק"ז: (כד) ולא מעריכין. שיאמר ערמי עלי או ערך פלוני עלי שנתן להקדש כפי שניו דהוי כמ"מ: (כה) ולא מהרימין. בהמה או שום דבר לגבוה שיאמר הרי דבר זה חרס והכל מטעם הג"ל ומש"כ ולא מפרישין וכו' שהוא דומה (כג) למקדיש אותן פירות שהפריש ועוד שהוא כמתקן דבר שאינו מתוקן ואם עבר והפריש (כד) צמוד לא יוכל צין לו צין להאחרים עד מו"ש מטעם קנס (כה) ואם היה בשוגג מותר אפילו לו מיד: (כו) תרומות ומעשרות. וה"ה (כו) חלה ועיין לעיל בסיומן רס"א במ"ג סק"ד: (כז) ואין פודין. אפילו בכלי ששהו ה' סלעים שדומה למקח וממכר (כו) ואין לומר ימן המעומ לכהן בע"ש וכשיגיע היום ל"א בשבת שאז הוא זמן פדיה יחול הפדיון לפי שאז לא יוכל לצדך שציון שעדיין לא חלה המזנה עליו אף יאמר וזונו ובשבת נמי לא יוכל לצדך כיון שאז אינו עושה כלום לכן ימתין עד אחר השבת (כח) ואפילו אם כלו לו בע"ש כ"ט יום וי"ב שעות ומש"ג חלקים משעה (שהשעה נחלקת לתמ"ד חלקים

שער הציון

(טו) עיין בא"ע סימן ס"ד: (יז) מ"א: (יח) דאפילו אם יקדש אותה נכסף ויחיד"א אותה מצע"י לכו"ע לא מהני זה צינמה להיות כאשמו דעיקר ענין היממה היא צינמה [אחרונים]: (יט) רש"י: (כ) ב"י: (כא) רש"י: (כב) שה"ג פרק משילין: (כג) רמב"ם: (כד) מו"ש וס"א ושכן כתוב בהרמב"ם ודלא כמ"א דמדמי זה למבשל ומ"מ לעיקר הדין אינו יודע טעמו של הרמב"ם אמאי מיקל צמוד לו צמוד"ש הא כיון דפסק במבשל כר"י לא מצינו עמיה שיחלק ר"י צמוד צין דאורייתא לדרבנן וכבר כתבנו בזה בב"ל גריס סימן ש"ח ע"ש ומ"מ לענין דינא בודאי אין להחמיר בזה דבגמ"ה פסק אג"י אפילו בתלמוד דאורייתא כר"מ ובדרבנן בודאי יש להקל בזה: (כה) בהג"ר וס"א שהבאתי דבריהם לעיל גריס סימן ש"ח ע"ש: (כו) והיינו אף לענין דיעבד אם הפרש הוא כתרומה וכנ"ל צ"כ הקודם [מש"ג] סימן ממ"ד סק"צ: (כז) מ"א בשם מה"ר: (כח) מ"א ות' ח"ל ומו"ש וס"א דלא צ"כ וס"ך: (כט) אחרונים: (ל) הגאון מלפא בעידור שלו ועיין בפ"מ אה"ע סימן ס"ד מש"כ בשם המקנה אפילו לענין אלמנה וכ"ש לענין צמולה דעוד ה' להחמיר בדיעבד ועיין עוד בצ"חור הגר"א באה"ע צמיון נ"ה ובסיומן ס"ד מש"כ לענין חופה

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV YEHUDA LOEW MAHARAL

1525 - 1609

אלוה ויורה זה שעברו וחלפו אל גן עדן הנאמר הם השמים הנאמרים כאן. ודברים אלו ברורים על כח אלהי בלתי גשמי שתיה עם הדבור והם למבין:

פרק שלשים ושנים

בפרק רבי עקיבא (שם) ויתיצבו בתחתית ההר אמר רב אבדימי בר חמא בר מחסיא מלמד שכפה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא. אמר רבא אף על פי כן הדר קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר ע"כ. והתוספות הקשו והלא כבר אמרו נעשה ונשמע ותרצו שמא כשיהיו רואים האש הגדולה יהיו חוזרין ע"כ. ולפי הנראה אין הדברים האלו ברורים שנאמר כי ישראל יחזרו מקבלת התורה אשר לא יסוף זכות זה מורעם וזרע זרעם עד עולם. ומה זכות הוא זה שמא אם לא כפה עליהם ההר היו חוזרים. ועוד יכפה עליהם ההר כשיהיו חוזרין ולא עתה. ועוד אם לא היה כפיות ההר רק שלא יהיו חוזרין הא דאמרין בעבודה זרה (ב ע"ב) כלום כפית ההר עלינו לימא להו כלום אמרתם נעשה ונשמע קודם כפיית ההר שאילו אמרתם נעשה ונשמע קודם היה כופה עליהם ההר שלא יחזרו בשביל האש אבל כיון שלא אמרו קודם זה נעשה ונשמע אין לכפות ההר. אבל מה שכפה עליהם ההר שלא יאמרו ישראל אנחנו קבלנו התורה מעצמנו. ואם לא היינו רוצים לא היינו מקבלים התורה. ודבר זה לא היה מעלת התורה. כי התורה כל העולם תלוי בה. ואם לא היתה התורה היה העולם חוזר לתהו ובהו. ולפיכך אין ראוי שתהיה קבלת התורה כבתירת ישראל רק שהיה הקדוש ברוך הוא מהייב ומכריח אותם לקבל התורה שאי אפשר זולת זה שלא יחזור העולם לתהו ובהו. ואל יקשה סוף סוף היה בחנם מה שכפה עליהם

הר כגיגית שהרי כבר אמרו נעשה ונשמע. דזה לא קשיא דודאי עיקר הדבר לא היה בשביל שלא יחזרו דלמה יחזרו כיון שכבר אמרו נעשה ונשמע רק שדבר זה ראוי מצד עצמו כי איך תהיה התורה שהיא שלמות כל המציאות על ידי שכך בחרו ישראל לקבל התורה. ואם כן שלמות העולם היה תולה בדבר אפשרי שהיה אפשר שיקבלו ואפשר שלא יקבלו. ולכך כפה עליהם ההר כגיגית שאם לא היו מקבלים התורה שם תהא קבורתם. ויש לומר גם כן שלכך כפה עליהם ההר כגיגית. שלא יאמרו ישראל כי יהיה חס ושלום בטול לקבלת התורה. כי מרצונם קבלו ישראל ואפשר להפטר מדבר כזה שהרי לא נעשה בהכרח רק היה אפשר לקבל ואפשר שלא לקבל. ולכך כפה עליהם ההר כגיגית לומר שהם מוכרחים לקבל התורה. וכל דבר שהוא מוכרח ומחויב אין כאן הסרה וביטול אחר שהוא מוכרח וכך מוכח במדרש בפסוק ולו תהיה לאשה לא יוכל שלחה כל ימיו כשבא הקדוש ברוך הוא לתת תורה על הר סיני כפה עליהם ההר כגיגית שיקבלו תורתו. וכיון שכך הרי ישראל אנוסתו של הקדוש ברוך הוא ואצל אנוסתו כתיב ולו תהיה לאשה לא יוכל שלחה כל ימיו ולא כן אצל מפתה. מפני שמשפט האונס כפי מה שהיה המעשה. כי המאנס היה מכריח הבתולה על האישות. וכל דבר שהוא מוכרח הוא מחויב. ולכך לא יוכל שלחה כפי אשר הוא עושה בעצמו האישות ההכרחי לכך לא יסור כלל. ולכך כפה השם יתברך עליהם ההר כגיגית להיות החבור הזה הכרחי. וכל זיווג וחבור הכרחי אין סלוק והסרה כמו שהוא אצל המאנס אשה:

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

With Rosh Kollel, Rabbi Reuven Brand

PART IV: 1615- 1815

Rav Shabtai Kohen *Shach* 1621 - 1662

Rav Yisrael Baal Shem Tov 1698 - 1760

Rav Chaim of Volozhin 1749 - 1821

Rav Moshe Sofer *Chasam Sofer* 1762 - 1839

Rav Samson Raphael Hirsch 1808 - 1888

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV SHABTAI KOHEN
SHACH

1621 - 1662

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

1. דעת רבינו חס
[חוססת מן דבין שנתן
האיסור טעם צדקה
נשפך כולו להיות חסור
[הש"ס] ממה הנהיג שם
הש"ס חילין כ"ג סימן ל"א]

ציונים דרמ"א
עם ציונים שהשיך

13 ב"י [עמוד ר"ד] מלחמה
נחתן בשם האגור [שנתן
לפי דעתו] וכן הוא בהגדה
שע"י דרמ"א סימן ל"ג [הוא]
ב' לוח זרוע, פסקי עמוד
זה סימן הע' ל' ד' חרל
חולין רמ"א [ש]

הגהות הסמ"ע
ג"ח סיפה ב' הנהיג ודעתו
בין במינו אוליין [שנתן
ששא וכו' [ע"י] בחרות
חטא סימן מ"ה סי"ק [ב']

הגהות והערות
13 ע"י פמ"ג שם נשפחו
דעת אוח ט' מה שכתב בשם
האורה מישור ומה שהקשה
עליו:
14 [הפמ"ג] עלתו כתב כן
שם דוכו לרבי חילוק וכו'
15 חוקק ע"פ הסמ"ע
16 קטע זה נוסף מפמ"ג

הפצירה להו דפקה מינה לענין יבש ביבש, ובצורה להו הטעם דיבש ביבש לא נשיל כמו שכתב האיסור והיחד הארוך לקמן, והלך
כלל הך גוויי חו ליכה משום טעם כעיקר או אחרי רכיש להטות. אבל לענין שאר איסורים לאסורים בששים, ולענין נשפך גדולוייחא
או דרכין, ודחי הכל הלי בטעמה וכדלמך. גם הבי"ט [עמוד רמ"א ד"ה] וי"ט לאסורין והעטרת וכו' נלגוש סיפך טן ענושבו חסר דברי הר"ב,
ולפענ"ד נראה כמו שכתבתי. שוב מלאחי באיסור והיחד הארוך סוף כלל כ"ג [ד"ן] שהאריך בשם האור זרוע צדינים אחר נקרה מין
במינו בטעמה, והאוליין בחר שמח
ולא בחר טעמה, וכחצו עליו לבסוף,
ואתו דקיימה לן דהך מין במינו
בדבר לח בששים, כדאיחא לעיל [שם]
ד"ן י"ג. ח"ן נפקחה אלה באיסור
יבש שנחשבו צדקה וכו' ונדע
הערובות קודם צישול, שהוא במינו
בזרע ושלח במינו בששים, עכ"ל,

ואם בכלל ההוא ד"ן [א] כחצו בהדיא דקיימה לן כ"ח דמין במינו בששים מדרבנן ושלח במינו בששים מדאורייתא ונפקה מינה חס נשפך,
עכ"ל, הרי מוכח בהדיא דקצירה ליה כמו שכתבתי. אלא שמה שכתב דנפקה מינה לענין יבש ביבש כו', חזיל לטעמיה שכתב שם ד"ן ח'
דח"ן הטעם דיבש ביבש במינו בטל בזרע ושלח במינו משום דמין במינו ח"ו טעם כשיחשבו אהל שלח במינו נותן טעם
כשיחשבו, י"ט ד"כ"ב היה מותר ממה נשפך, דחי נודע המעורבות קודם הבישול היה מותר חף לבשילן יחד [לגדון], ואי לא ידע
בו עד שחשבו א"כ לריך ששים מטעם דהוי איסור לח. אלא הטעם דשלח במינו חף בדבר יבש שאינו נותן טעם חמיר יותר לפי שנקרא
דבר שיש לו חקנה, דיכול קלח להסירו ולהסירו משם, ומכל מקום בטל ספיר בששים, דמאחר שהוא [ג"כ] [כל כן] מועט ואינו
מואלו נקרה ספיר דבר שאין לו חקנה, עכ"ל. אבל באתח טעמו דחוק, והטעם ברור ומבואר בדברי הרמ"א פ"ק ג"ד הגשה [שולין] שם
והר"ן שם [ג' ו' א' ד"ה גס"י] ובחידושי הרשב"א שם דף ק"ה ריש ע"ג וכו', ב ד"ה א"ל וצטור סימן ק"ט [עמוד רמ"א] שם ספר התרומה
[סימן ג' ד"ה הלכן] וברוקה סימן חע"ט ובתשובת מהרי"ל סימן קל"ד [קס"ד] ורי"ד [קס"ו] דמין במינו מינו ביבש לריך ששים דמיישיין
שמה יבשלים וימן טעם וכו' ליה איסור דאורייתא, ואפילו נודע המעורבות קודם הבישול מכל מקום כיון דנותן טעם אחר כך אסור מן
המורה, וכדאיחא לשם [ומדברי הפוסקים אלו מוכח נמי דאוליין בחר טעמה, ודוק]. וכן דעת הר"ב לקמן סימן ק"ט [שם] [א] ושא"כ
כל האחרונים, מה שאין כן במין במינו. והלכך כיון דבטעמה חליא מילתא, גם ביבש אוליין בחר טעמה, וכל זה נראה לפענ"ד ברור:
ז אבל אם נתערב בשאינו מינו כו'. כמו שכתב חטא כלל פ"ה ד"ן [ג'] [י"ג*] בשם איסור והיחד הארוך כלל ל"ו [ד"ן] א"ח ט"ו
דאפילו חס נפל חלצו לבשר עוף שהוא דרבנן אפילו הכי חס נשפך אסור, והואיל וטעם כעיקר דאורייתא, וכן פסק בסימניו. והוא חמורה,
דחא מכל מקום אפילו עיקר בשר בחלב דעוף גופיה אינו אלא מדרבנן, וי"ט ואם כן הוי ספיקה דרבנן ולקולא. והכי מוכח להדיא ממה
שהביאו הרשב"א [מורה הנבחרת] ב"ד שער א' י"א, ג' והר"ן [שולין] לה, ב סוף דעור ראשון ושאר פוסקים ראוה לאיסור שהוא לפנינו ואי אפשר
לעמוד על שיעורו דח"ן חולין להקל, מכלל, דאיסורו דרבנן, דחלב שחטה דרבנן [שם] ק"א, א"ו, ע"ש ודו"ק, ועיין ס"ק ט'. וכן לקמן סימן
ק"י"א [שם] א' ודן חמירין בין באיסור דרבנן בין בשיעור דרבנן חולין להקל. אבל המעיין באיסור והיחד הארוך יראה דהר"ב לא כוון
יפה, דזה לשון שם ד"ן ע"ו, א"ס נשפכו המים שנקדחה לאחר נפילת האיסור, וספק חס היה שם ששים מחמלה או לא, כחצו נסמ"ק
[סימן ר"ג, ד"ה] ד"ה] שנוהגין כ"ח [חוספות עבודה זהו ס"ו, א' ד"ה א"ר, ונחם ע"ט, א' ד"ה אמור] דטעם כעיקר דאורייתא, ודנין נספיקו לחומרה,
ע"כ, ואפילו נפל חלב לחצו של בשר עוף, דח"ן חילוק, עכ"ל. ור"ל דח"ן חילוק, דחזיל לטעמיה שכתב בכלל מ' ד"ן ו' דבשר עוף
בחלב הוי דאורייתא, ואין חילוק בין בשר עוף לבהמה בכל מילי, עכ"ל, וכן כתב צמח דוכתי. אבל למאי דקיימא לן בריש סימן פ"ז
[שם] ג' וס"ק ד' דבשר עוף בחלב דרבנן, פשיטא דחולין כאן להקל, וזה ברור:

שאין יכולין לעמוד עליו לשערו וי"ט א"ם [י] נודע
שהיה רובו היתר מותר וי"ט ואם לא נודע שהיה רובו
היתר אסור: הגה' (ד) [י] וי"ט ולענין מין במינו וי"ט אוליין
[י] בחר [י] שמה חס הוא שזה הוי מין במינו אבל לא אוליין
בחר טעמה חס הוא שזה או לא: [י] א"ל [י] א"ם נתערב בשאינו מינו ונשפך

ביאור הגר"א
כ' טעמו ולא ממשו כו', פירשו בחוספות שם ד"ה א"ר יוחנן בשם רבינו
אלהיו דכוחו בכדי אכילת פרס קרי טעמו וממשו. וכחב הרא"ש בפרק ג"ד
הנשה וחילין פ"ז סימן לא' דלוקין אפילו על כות מכוון, דכולה נחפך לאיסור,
דטעם כעיקר דאורייתא, וכמו שאמר משרת ליתן כו' שאם שרה כו', ואם
אינו בכדי אכילת פרס אין לוקין. ועיין בחוספות [שם] צ"ח ב' ד"ה רבא ורא"ש
[שם] בפרק ג"ד הנשה. וכן כתבו הראב"ד [ד השנות נירוח] ו' איסור משוה פ"ב
ורשב"א [שם] צ"ח ב' ד"ה וחזקין, וכחבו דמכל מקום אסור הוא מדאורייתא,
כמו חצי שיעור בריש פרק ח' דיומא [ע"ג]. ועיין הנהרות אשר"י פרק ה'
דעבודה וזה סימן [י"א] [ט] ד"ה וטעם כו', ועיין מה שכתבתי באור"ח סימן
ת"ג סעיף ב' [ס"ק ט].

באר היטב
(ו) נודע. הטעם כתב ר"ח וכל הפוסקים, דמין במינו מדאורייתא בטל בזרע
כיון שאינו נותן טעם, אלא שחכמים הצריכו ששים, הלכך כיון שנודע שהיה
רובו היחד רק הפסק חס היה ששים, הוה ליה ספיקה דרבנן ולקולא. מה
שאין כן כשלא נודע דהיה רובו היחד, הוה ליה ספיקה דאורייתא ולחומרה.
אבל מין בשאינו מינו צריך מדאורייתא ששים. והטעם, משום דאיסור
נותן טעם בהיתר, נהפך ההיתר להיות כולו איסור, על כן בספק החמירו,
[ט"ו] [ס"ק ג' ש"ך ס"ק ו': (1) שמה. והש"ך [ס"ק ו'] חולק על רמ"א, והביא
כמה ראיות שהפוך הוא, דהכל הולך בחר טעמה, ולא בחר שמה. רק צ"ח
נשך או מקרובת עבודה וזה לאסור במהרה במיין, וכן בדבר שיש לו מתירין
ללא בטל כלל במינו, וזה אוליין בחר שמה ולא בחר טעמה. אבל בדבר שמתבטל
בששים אוליין בחר טעמה, ואפילו יבש ביבש ג"כ אוליין בחר טעמה, וכחצו
שהגיעו דבריו אלה לפני כמה גדולי הדור והסכימו עמו, גם הגאון מהר"ר
יושע אהר שדגריי צדוקים ה'.

פתחוי תשובה
(ד) בחר שמה. עיין באר היטב [ס"ק ו']. [ועיין פרי מגדים בפתיחה חלק ג' פרק
ד' בענין בשר עוף ובהמה ואיל וכבש כו' אי נקראים מין במינו. ועיין
בחוברת החם סופר [נו"ח] סימן פ"ז וסוף סימן צ"ג מה שכתב בהו]. ועיין
בספר חובת נפש גמא שחיבר בעל הפרי מגדים דף ע"ח [פרשה ויקרא את ד] שכתב
דדם וחלב אין טעמם שרה, אבל דדם נעכר ונעשה חלב, *צריך עיון [ט"ו],
והוה לרבי מאיר כנהו ט' ע"א, אבל אנו לא קיימא לן הכי במבואר לקמן סימן
קפ"ד סעיף ד' ובסימן קפ"ט סעיף ל"ג וכמו שכתבתי בנחלה צבי לעיל סימן
פ"א. ועיין מגן אברהם סימן דט"ז ס"ג י' ובסימן חצ"ד ס"ק ר"ן, מכל מקום
השחא לאו טעם דם הוא, וכדמוכח ראה מחולין [ק"י] [ק"ט ע"ב] אמרה
ילתא אטר לן דמא שרא לן כבדא, ופירוש רש"י [נו"ה הכנז] טעם דם בו, ולא
אמרה שרא לן חלב, שמע מינה דאין בו טעם דם. ועיין בחוברת בית אפרים
חלק י"ד סימן ל' לענין חתיכת בשר שנפל לחוץ יורה של חלב, וסילקו היה,
ובחובת נפש גמא שחיבר לייסורין לייסורין.

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV YISRAEL BAAL SHEM TOV

1698 - 1760

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

On Rosh HaShanah 5507 (1745), I made an oath and elevated my soul in the manner known to you. I saw things that I had never before witnessed since the day I was born. The things that I learned and saw there could not be communicated, even if I would be able to speak to you in person.

When I returned to the lower Garden of Eden, I saw innumerable souls, both living and dead, some whom I knew and others whom I did not. They were fleeting back and forth, going from one universe to another through the Column that is known to those who delve in mysteries. They were in a state of joy that was so great that the lips cannot express it, and the physical ear is too gross to hear about it.

There were also many wicked people who were repenting, and their sins were forgiven since this was a special time of grace. Even to my eyes it was wondrous how many were accepted as penitents, many of whom you know. There was great joy among them too, and they also ascended in the above mentioned manner.

All of them beseeched and petitioned me unceasingly: "Go higher with the glory of your Torah. May God grant you greater understanding to perceive and know these things. Ascend with us, so that you can be our help and support."

Because of the great joy that I saw among them, I decided to ascend with them. Due to the great danger involved in ascending to the supernal Universes, I asked my Master to come with me.² From the time that I began, I had never before ascended to such a high level.

Step by step I ascended until I entered the chamber of the Messiah. There the Messiah studies Torah with all the sages and saints, as well as with the Seven Shepherds.³

I saw great joy there, but I did not know the reason for it. At first I thought that the reason for this joy was because I had passed away from the physical world, heaven forbid. Later, they told me that I had not died, since they have great pleasure on high when I bring about Unifications through the holy Torah down below. But to this very day, I do not know the reason for that joy.

I spoke to the Messiah himself and asked him, "When is your majesty coming?"

He replied, "This shall be your sign. It will be at a time when your teachings become widespread in the world, and your springs overflow abroad."⁴

"It will be when the things which I have taught you, and which you have yourself perceived, become known, so that others can also bring about Unifications and elevate themselves like you do. All the Husks will then be annihilated, and it will be a time of grace and salvation."
I was very surprised, and distressed, since it would take a long time for this to be possible. But when I was there, I learned three specific remedies and three holy names, and they are easy to learn and explain. My mind was then set at ease, and I realized that it would be possible for people in my generation to reach the same level and state as I did. They would then be able to ascend, learn and perceive, just like myself.
All during my lifetime, I was not granted permission to reveal this. For your sake, I made a request that I might be allowed to teach this to you, but permission was denied. I am still bound by this oath, but this I can tell you, and let God be your help:

Let your path be toward God's

When you pray and study [let [my words] not forsake you.⁵
With every word and expression that leaves your lips, have in mind to bring about a Unification. Every single letter contains universes, souls and godliness, and as they ascend, one becomes bound to the other and they become unified. The letters then become unified and attached to form a word. They are then actually unified with the Divine Essence, and in all these aspects, your soul is included with them.

All universes are then unified as one, and immeasurable joy and delight results. Consider the joy of a bridegroom and bride in this lowly physical world, and you will understand how great is this delight.

God will certainly help you. Wherever you turn you will succeed and prosper. "Give wisdom to the wise, and he will become still wiser."⁶
Ben Porai Yosef, 129a.

1. The Kabbalah speaks of both a lower and an upper Garden of Eden, both being the abode of departed souls. See Zohar 2:150a, 2:209b, 2:220b, 3:70b, 3:150b.

2. According to tradition, the Baal Shem Tov's master was Ahiyah the Shilonite. See Toldot Yankon Yevl, Anik (p. 575), Kfar Slem Tom 143. Ahiyah, who is mentioned in 1 Kings 1:29, 14:2, is said to be from the generation of the Exodus, and was the mentor of the prophet Elijah. See Gonor Britri 127b, Introduction to Yevl, Zohar 1:4b, 3:309a.

3. According to the Talmud, they are Adam, Seth, Methuselah, Abraham, Jacob, Moses and David. Sufkai 52b.

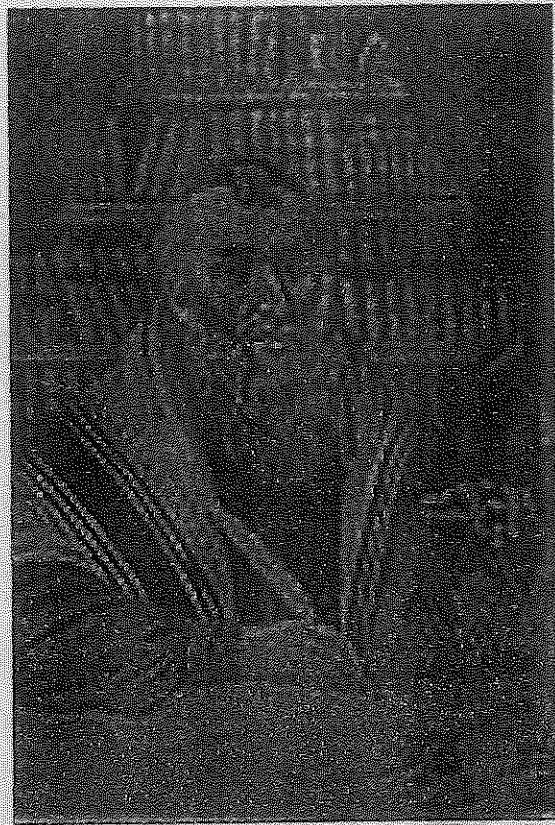
4. Paraphrasing Proverbs 5:1a.

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

IN ONE NIGHT

RAV CHAIM OF VOLOZHIN

1749-1821

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

1000 YEARS OF
TORAH
LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV MOSHE SOFER
CHASAM SOFER

1762-1839

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

תשובה ב'ח

שיל"ת, פ"ב יח ג' ו' אור הק"צ לפ"ק.
שלוש זכ"ס ל"ג הרב רעאן דאפודס האפולג הורחן
ישנן כס"ה ב"ה גמשה פעלם נ"י אב"ד הק"ק
א"ש יע"א:

יקררתו הגיעני, וע"ד כהכ"נ ישנה שפתרו אנשי
הקהל קדש והרחיבו בנק החדשה לזומם
בית אלקינו ורוצים להעמיד הביטה שקורים בתורה
בסוף כהכ"נ סמוך לארון הקדש ולא באמצע כפר
שהיה מקדמת הנא באמרם שיהיה נוי והדוחה יחד
בכהכ"נ מאשר תעמוד באמצע, ונפשו היפה השאלתו
אי שפך דמי לשנוי או לא:

תשובה

לפני פרי"ם נגלו תעלומות ולא צריך ליעץ במהיר
ויפה כי דברמכ"ם [הי הפלה פ"א ה"ג]
מפרש בזמן תיבה באמצע כהכ"נ כדי שישמעו כולם
בשורה וכ"כ טור ורמ"א בהג"ה ש"ע סס"י ק"ן וכל
המשנה יוד על התתתנה האמנם בכ"מ כי ללמוד
זכות על איזה מקומות בארצותם שכנו הבימה בסוף
כהכ"נ, וכי דהם ס"ל דוקא בזמנם שהיה חוב העם
ולא שמעו קול הקורא כי אם מהאמצע אבל בעו"ה
בהקלות קטנות ואנשים בהם מעט ישמעו גם מהבימה
שבסוף כהכ"נ ע"ש, הנה לא הראה כ"מ מקום
מנ"ל להפוסקים שהעמוד הבימה באמצע כהכ"נ
והוא ש"ס ערוך בסוכה נ"א ע"ב באנשי אלכסנדריא,
ויפה כי הרב כ"פ ללמוד זכות על איזה קהלות
הנוהגים נגד הש"ס, אבל נ"ל שנשתבשו הקהלות
כמ"כ אדרכא ק"ו השתא ומה אלכסנדריא שבכל
זאת לא שמעו כל הקהל שהוצרכו להנף כסודרים
ואפ"ה העמידו באמצע ולא בסוף, אע"ג שככה הי
יכולים לראות הנפת סודר מהסוף כמו מהאמצע ואם
לא די בסודר אי יעמידו שנים, אע"כ לא שפיר דמי
למעבד הכי, ומסברא אומר כיון שאנו מהזיקים
הבימה שבה קורין פי הקרבנות כמו מזבח שמפני
כן מטכבים הבימה כחג הסוכות כמו שסבבו המזבח,
ואותו המזבח שעמד בהיכל לפני ארון הקדש שהוא
מזבח מקטר קטרת היה עומד באמצע הבית מכונן
בין מנורה לשולחן וכפירש"י בפי תרומה [כ"ד -
ל"ה] ובמבואר בש"ס [יומא ל"ג ע"ב] ח"מכ"ס [הי]
בית הבחירה פ"א ה"ח, ויען הבימה שלנו עומדת
בפנים כמזבח הפנימי ע"כ ראוי להעמידו באמצע
בכהכ"נ לדמותו לכהמ"ק בכל האפשרי זאך לשנות
כמקדש מעט שלנו:

ואפילו להכ"מ דיהיב טעמא לזכות אותן הקהלות
מ"מ אנו אין לנו, כי הלא אבותינו שבנו
כהכ"נ הלז בנו אורנו באמצע ש"מ כך היה נוה להם
להשמיע לכל העם, ותלית לא נתמעטו הציבור
אדרכא נחריבו חלית"ה וא"כ אדרכא אפילו היה נכנה
כראשיתה בסוף כהכ"נ כיון שהיו מוציאים צריכים
עתה לכנותה באמצע בלי טפק ועכ"פ חלילה לשנוי
מאשר היה:

ועוד נ"ל ואפילו להכ"מ באותן הקהלות היינו
לכנות כהכ"נ חרשה במקום שלא היו כהכ"נ
מעולם אבל אחר שבנו נמקונו כהכ"נ הישנה אין
לשנות, דהוי איחא כפסיקתא והקמות את המשכן
כמשפטו אשר הראה בהר וכי יש משפט לקרשיה
אלא קרש שזכה להנחן בצפון לא ישחנה לתנו
לדרום, ומכאן פסק מהר"ל ללמוד מזה לנטרים
שעושים מהם סוכת מצוה. ונ"ל אע"פ שמדסיפום
כל העיר ועל העזרות [נשבעות י"ד ע"א] וממילא
ישחנו הענינים ע"מ לא ישחנה הניהן בצפון לתנו
ברום והניתן באמצע להסיע ממקום, שהיו בית
שני היה גדול מבית ראשון [כב"ב ג' ע"א] ואפ"ה
לא נשחנו העמדת הכלים מזנח ומנורה ושולחן לא
נשחנו מן האמצע, אע"פ לפי ערך הבנין של עכשיו
יהיה האמצע להלאה מהאמצע שהיה ככהכ"נ הישנה
מ"מ ארתו כהכ"נ זכה להיות בימה שלה באמצעה
כמו קרש שזכה בדרום וכו', והכלל החדש אסור מן
החובה בכל מקום ופרי"ם מקומו מחכר לו לטובה
למהות בהזקת יד להעמיד הדביר על מכתנו וגם כל
העם הזה על מקומו יבוא בשלום:

ואחתום בכרכה אי"ו דש"ת:

משה"ק סופר מפפד"ב

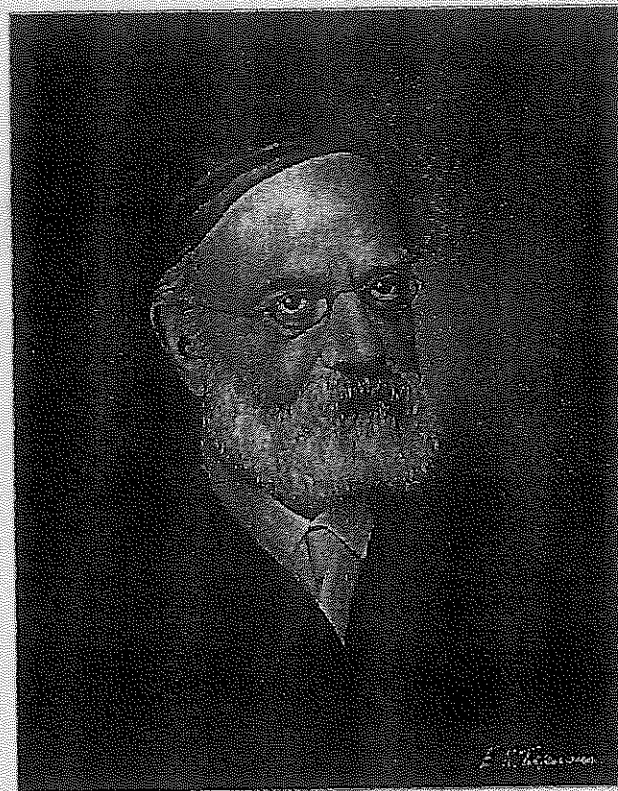
אז הוא בירושלמי שפת פ"ב ה"ג.

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

IN ONE NIGHT

RAV SAMSON RAPHAEL HIRSCH

1808 - 1888

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

only the same culture and civilization and only the same "respect" as that which was accorded them in centuries gone by?

We hereby declare before heaven and earth that if our religion indeed required us to renounce that which men call civilization and culture, we would be ready to do so without hesitation, precisely because we truly regard our religion as religion, because it is to us the Word of God to which all other considerations must defer.

We also hereby declare before heaven and earth that we would rather have ourselves branded as fools for the rest of our lives and renounce all the glory and splendor of culture and civilization than participate in an arrogant pseudo-culture such as the one demonstrated by the spokesman of this "Religion Allied with Progress."

Would you like to see where "Religion Allied with Progress" leads? Would you like to see how it strips everyone of all piety and humanity, and in wanton conceit encourages the spirit of Torah criticism until it becomes an insane pursuit?

See here before you a master-mind of this religion of progress! See him dance upon the graves of your forefathers, see him drag the remains of your forefathers from their graves, spit into their faces and pile them up as a monument to his own glory, from which he shouts down to you, "Your ancestors were primitive and uncivilized and therefore deserving of the contempt in which they were held. Follow me, so that you may become civilized and worthy of respect!"

Such madness, such desecration of the honor due our forefathers is the fruit of the tree of knowledge planted by that religion allied with progress!

Now if our choice were only between such madness, on the one hand, and primitive ignorance, on the other, again we would say: We would rather remain ignorant for the rest of our lives than stand before God for even one moment with such a godless culture.

But is this really necessary? Judaism was never alien to genuine civilization and culture. In almost every era, its followers stood at the very heights of the culture of their day. Indeed, they often outstripped their contemporaries in this respect. If, in recent centuries, the German Jews remained more or less alien to European culture, the fault lay not in their religion but in the coercion, the tyranny from the outside that forcibly confined them to the alleys of their ghettos and shut them off from communication with the outside world. Thank God, to this very day our sons and our daughters can compare favorably in culture and

civilization with the sons and daughters of those who have forsaken their ancestral faith for the sake of so-called progress. They need not shun the light of the world or the critical eye of their contemporaries. They have lost nothing of true human culture and civilization even though they do not smoke cigars on the Sabbath, do not partake of the pleasures of foods forbidden them by God, and do not desecrate the Sabbath for the sake of gain and self-indulgence.

As a matter of fact, we are shortsighted enough to believe that a Jew who remains steadfast amidst the seductive, detestive voices of his thoughtless contemporaries, who remains sufficiently firm to sacrifice to God's holy Will his personal inclinations and prospects of material gain, displays far greater moral strength and thus a far more worthy culture than the thoughtless son of the present century whose principles melt away at the first glance of ridicule or at the first tempting prospect of personal gain, and who breaks the faith with God and His holy Word and with the customs of his fathers in order to gratify his appetites of the moment.

And what about our school? Only a slanderer could claim that it is an institution dedicated to reaction, to the rejection of culture and to the preservation of ignorance. Its teachers compare favorably in pedagogical and general knowledge with any of the teachers at the most respected school in this city. Their scholarship, their training and their proficiency are in no way impaired by the fact that they also are thoroughly proficient in Jewish learning and that they loyally share the *Religiösgesellschaft's* adherence to the religion of their ancestors.

The curriculum of our school seeks to promote a well-rounded education in keeping with the standards of our age, on a level with any other secondary school, and this objective is not impeded in any way by the fact that, at the same time, care is taken to give the students a thorough grounding in Jewish religious studies.

Public examinations have already demonstrated how well this curriculum and these teachers and students are doing. The results of these examinations are most eloquent proof that one need not remain on an idiot's level in traditional Jewish studies in order to compete successfully with the objectives attained by a non-Jewish educational institution.

If, then, our own objectives, too, include the earnest promotion of

* Rabbi Hirsch refers to the newly founded school of the *Religiösgesellschaft*. (Ed.)

civilization and culture, if we have expressed this objective in unambiguous terms in the motto of our *Religionsgesellschaft*, *BY THEE MIGHTY ARE WE*, thus merely building upon the same foundations as those set as standards by our Sages of old, what is it that separates us from the followers of "Religion Allied with Progress?"

Just this. What *they* want is *religion allied with progress*. We have already seen how this principle, from the very outset, negates the truth of what they call religion. What we want is *progress allied with religion*.

To them, progress is the absolute on which religion is dependent.

To us, religion is the absolute on which progress depends.

They accept religion only to the extent that it does not interfere with progress. We accept progress only to the extent that it does not interfere with religion.

That is the whole difference. But this difference amounts to a wide gulf between them and ourselves. In our eyes, the Judaism that has come down to us from our forefathers is a gift of God, the Word of God, a sacred, inviolable Divine heritage that is not subject to human judgment nor subordinate to human considerations. Subjugation of one's wish to the Divine Word is the high ideal established by God for all the generations of the House of Jacob, an ideal that has not yet been reached and to which we are to aspire for all time to come. This is that lofty edifice for which every Jewish man and woman has been born to live and to die, with all their strength and all their resources, at all times and in every situation. It is this great Divine revelation that should inspire all our emotions, sanction all our resolves and give strength, support and guidance to all our actions.

All analogies used to describe Judaism are defective. Judaism is not a religion, the synagogue is not a church and the rabbi is not a priest. Judaism is not a mere adjunct to life. To be a Jew is not simply one aspect of life's purpose. Judaism comprises all of life. To be a Jew is the sum total of our life's purpose. To be a Jew in the house of worship and in the kitchen, in the field and in the store, at the office and at the pulpit, as a father and mother, as a son and daughter, as a servant and master, as a man and as a citizen, in thought and in feeling, in word and in deed, in pleasure and privation, with the needle and the engraver's tool, with the pen and the chisel, to lead a whole life borne by the Divine ideal and completed in keeping with the Will of God—that is what it means to be a Jew.

It is therefore foolish to believe, or to pretend to believe, that the gap between us consists only of slight differences in the wording of certain prayers, in the notes of some liturgical melodies, in the program of worship. It is not the so-called Divine services that divide us; it is the pulpit and the school. It is that theory, "the principle," as you call it, which takes Judaism, appointed by God to govern all our lives, and casts it into a corner for use only on festivals. By taking away the sense of guilt from Jewish souls who have turned aside from their Divine mission, your principle robs them of their last hope of a possible return.

The more we understand that Judaism reckons with all of man's endeavors, and the more its declared mission includes the salvation of all mankind, the less can its views be confined to the four cubits of one room or one dwelling. The more the Jew is a Jew, the more universalist will be his views and aspirations, the less alien will he be to anything that is noble and good, true and upright in the arts and sciences, in civilization and culture. The more the Jew is a Jew, the more joyously will he hail everything that will shape human life so as to promote truth, right, peace and refinement among mankind, the more happily will he himself embrace every opportunity to prove his mission as a Jew on new, still untrodden grounds. The more the Jew is a Jew, the more gladly will he give himself to all that is true progress in civilization and culture—provided that in this new circumstance he will not only maintain his Judaism but will be able to bring it to ever more glorious fulfillment.

He will always desire progress, but only allied with religion. He will not want to accomplish anything that he cannot accomplish as a Jew; it is not for him.

To him, any step that takes him away from Judaism is not progress. And he will exercise this self-restraint without feeling any pain, for what he wishes to accomplish on earth is not his own will. He is in the service of God. He knows that if the Ark of the Covenant of the God does not go before him, he will also not be accompanied by the pillar of fire that is His light and by the column of clouds that is His grace.

And, indeed, if most of our brethren would live as true Jews, then most of the conditions that now bar the Jew from so many careers could be eliminated. If only all Jews who travel or who are active in

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

With Rosh Kollel, Rabbi Reuven Brand

PART V: 1815- 2015

Rav Yisrael Meir Kagen *Chafetz Chaim* 1838- 1933

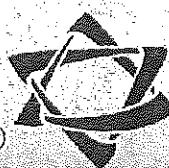
Rav Menachem Ziemba 1883-1943

Rav Yitzchak Isaac HaLevi Herzog 1888-1959

Rav Aharon Kotler 1891 - 1962

Rav Aharon Lichtenstein 1933 - 2015

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV YISRAEL MEIR KAGEN
CHAFETZ CHAIM

1838 - 1933

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

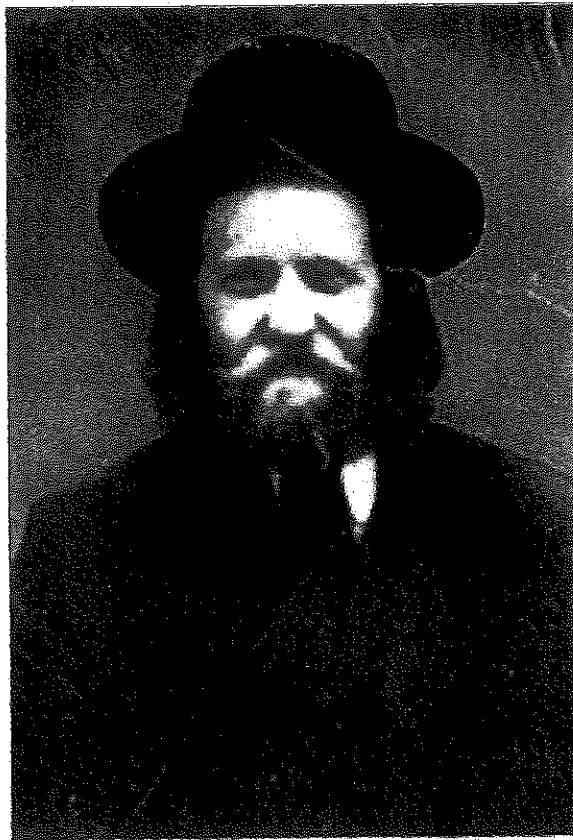

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV MENACHEM ZIEMBA

1883 - 1943

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

ר' ז' שפירא, ספר שו"ת

פרק י"ב

בפרקים המרד

שרידי יהודי וורשה, ביהוד הצעירים שבהם, החליטו להתגונן נגד הגזרה לתכתיב את השרידים המעטים שנותרו בעיר, במחבואים ובבונקרים. התאחד כל הנוער מן השמאל ועד הימין, בדעה אחת שלא לתת לאויב להפיק את זממו בנקל, למרוד ולהתגונן עד הרגע האחרון.

מוכן שלגבי בעיה זו היו מימנים ומשמאילים. הלכו מעט שאין מה לאבד, וכי אפשר כל תקווה וצרכים רק להגדיל כבוד ישראל המחולל בגויים, והללו מעטו כי צריך לתשאר במצב התגוננות פסיבית אולי יצליחו בכל זאת אחדים להנצל כי אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע מן הרחמים ומן התקוה.

ראשי הצבור שקלו דבנו בבעיה זו ולא יכלו לבוא לידי החלטה. עד שהנוער החליט לעשות ולפעול על דעת עצמו מבלי לשאול את מי שתוא וכך פרץ המרד בערב פסח של שנת תש"ג.

על מרד גיטו וורשה אין אני דן עכשיו, כבר נכתב עליו הרבה, ברצוני רק לספר על עמדתו של הגאון רבי מנחם זמבה לבעיית גורלית זו. ושוב אנו נזקקים לחמתמך על עדי ראיה ועל הניצולים המעטים.

הרהי הלל זיזמן ביומנו מוסר דו"ח ע"ד התיעוצות חשובה של תשובי העיר הנותרים בדבר שאלת המרד. התיעוצות התקיימה כאולם הארכיון של תקלה והשתתפו

1

כת רבנים, מלומדים פרינאים, פילוסופים, וכל אחד חוה את דעתו ותנת התערב הגאון רבי מנחם כשיחה ואמר: — על כל פנים לא היינו צריכים ללכת בעצמנו

ל"אומשלזאנפסלאץ (מקום הרכוז של התקווה לקרונות המות). צריכים היינו להתנגד, אבל תשלינו את עצמנו כדמויות שוא. עם חכם ונבון, — נמל ממו שכלו.

האמינו כל הזמן — אולי נשמו ואפשר... וגם היה יסוד להאמין. הנה אויבינו תרבו כל כך לדבר על גדולינו רבי

ההשפעה, על היהודי ברנד כרוך, על היהודי מורגנשו, על היהודי הורבלישט. מדוע הם לא נזכרו בנו, באחרים הנתונים לכליו? האמנו איפוא וקוינו שסוף ההצלה לבוא.

אלמלא אשליה זו שהיתה הגיונית כשלעצמה, אפשר שהיינו מתנהגים אחרת. חוץ מזה, שנינו קשה בשעה שחשכנו את אויבינו למפשים ואת עצמנו לחכמים גדולים.

"אם יאמרו אין חכמה בנוים — אל תאמינו". מאידך גיסא היתה הפקחות אצלנו מרובת מן החכמה, והפקדות לא תמיד היא מדה מועילה. הרי הגמרא אמרת: אהניא ליה

שמותא לפליא — לפלוגי הועילה שמותו, לא תמיד עוזרת הפקחות. "קרח שפקח היה מה ראה לשמות זו?" יש שוחו שמות לאדם שהוא פקח. צריכים אנו להזכין

מלכתחילה שאותו רשע מכקש לעקור את הכל, ואנו צריכים היינו להשתמש בכל האמצעים ולהזעיק את העולם. ועכשיו אנו חייבים להתנגד. אמור לנו להסיר את עצמנו בידו האויב".

דברו מצד התלכה אמר הגאון: יש דרכים שונות לקידוש השם. אילו הכריחו כיום את היהודים לשמד, ואפשר היה להנצל על ידי השתמדות כמו

28 כספרד או בשעת גורת התנין, היתה מיתתנו כשליעצמה
בחינת קידוש השם. הרמב"ם פוסק אפילו, שכשעה שיהודי
נחרג משום שהוא יהודי הרי זה בלבד קידוש השם. ותלכת
כמותו. אך כיום הזה הדרך היחידה לקדש את השם היא
התנבנות מוזינת בפועל.

הכל מקשיבים מתוך יראת הכבוד לדבריו של הרב
הגאון. דומיה כבדה עושפת את הנוכחים, הנוכחים חדלו,
אפסו חילוקי הדעות, הפסק נחרץ (זמן ניטו ודרשה 25
צד 221).

ברשימתו על הגאון רבי מנחם כדברים האלה:
ומר י. ל. פיינגולד אחד הניצולים מגיטו ודרשה כותב

40 "גאון התורה רבי מנחם זמכה נשתנה במשך הזמן.
צנום, מכוון, כאילו הונמכה קומתו. פניו ואפו הוארכו
ועינו בולטות מחוריהן. אצלו כבר סימו תפילת שחרית
(היה זה בחג הסוכות תש"ג — המעתיק). ספרים על
ספרים היו מונחים על שלחן קטן, ישבו אצלו הרב שמשון
שמוקמבר, ר' יעקב טרוקנתיים, ר' אליעזר גרשון פרידנזון,
ר' אייזיק בער אקרמן, ר' יהודא ליב אורליאן, ר' יעקב
ראדזינסקי מתנועת "תורה ועבודה", מר יצחק גיטומן
מנהל הגיונימ, דר. יצחק שיפר ומנחם קרשנבום (מנהיגים
ציונים ידועים).

רבי מנחם התחיל:
"היינו כצאן לשבח יוכל. האיר נתרש הדבר שאבדה
50 בינתו של עם חכם ונבון? זוהי הגדולה שבפורעניות
שנתכה עלינו מן השמים. מדבר אני אליכם מתוך ישוב
הדעת ואני אומר לכם שווה תדרך: להתקומם, להתנגד,

כל מי שהיכולת בידו, ללמד בני יהודה קשת. ודאי רבים
55 מאתנו מתנגדים למרד ולשימוש בכלי זין. אדם קרוב
לעצמו, כל אדם רוצה בחיים, ודאי שאין ידינו רגילות
במלחמה ובפרט בימים ריקנות כלפי ענק בניק ובטומאה
כאחד, אבל כל זה מטמס את השכל, זה שהרדימונו
וששתקו את חושנו.

60 לא כדרכי קידוש השם לפנים דרכי קידוש השם כיום.
לפי ההלכה אני מתכוון. בשעה שניתנה האפשרות ליהודי
לחות כל-א-יחודי, די היה לו לקדש את השם בזה בלבד
שהוא יהודי, כך פוסק הרמב"ם. אבל היום, כשאין תועלת
בהמרת הדת, אזי הריגתו של יהודי אין בו משום קידוש
השם אלא בשאיפתו לדוי"ם."

וכפנתו להרב שמשון שמוקמבר אמר:
"ר' שמשון! עיינתי בפרשת נקמה, נתקשיתי תמיד
בענין זה. נקמה ונמירה הנם לא תעשה מפורשת ובמלחמת
מזוה יש חובת נקמה: נקום נקמת בני ישראל מאת
70 המדינים. אלא ההסבר הוא פשוט: נקמה אינה חוקה בלא
מעם, אלא יש מעם לדבר. אם הנקם מתכוון לעצמו
ולבשרו, ומוציא בנקמה סיפוק שפל ומגונה לעצמו, יש עברה
כדבר. לעומת זה במלחמת מצוה אין הנקמה למען הפרט
אלא למען הכלל והיא נעשית מצוה כהלכתה. כאשר אני
75 מתרחקים מפניות פלסיות אנו נושאים תפילה: אבינו
מלכנו, נקום נקמת דם עבדיך השפוך. ומעם זה אני
רואה שלפי התלכה מצוה כמרד במיטב תכסיסי המלחמה,
שחרי בנקמת ה', דם השפוך" לא ייתכן שיהא אדם מתכוון
לעצמו. כי מה נקמה היא זו, אם כרוך הדבר שעליו להחרג
תחילה. אבל קידוש השם יש כאן. מלחמת מצוה היא

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV YITZCHAK ISAAC HALEVI HERZOG

1888 - 1959

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

מסר לבנין דרש, דרשות, עדויות ודו"חות
מאמרים, דרשות, עדויות ודו"חות
ד"ר של נביאי

לח. דברים בטקס לציון יום הזיכרון לפטירת בנימין זאב הרצל
כ' בתמוז תש"ח (27.7.1948)¹

"הלך וקראת באזני ירושלם לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריק אהבת
כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיהו ב, ב).
היום הזה זיכרון הוא לישראל, בו נפטר לפני ארבעים וארבע שנה מחולל הרעיון
של מדינת ישראל, הד"ר הרצל ז"ל. כמו חי שמור הוא היום ההוא בזיכרוני.
כשהגיעה השמועה הרעה ההיא נזדעזע בית ישראל, ברובו, מסוף העולם ועד סופו.
רבים פחדו אז, שמא עם מותו של בעל החוברת "מדינת היהודים"², ימות הרעיון
עצמו. רבים מבני הדור ההוא החיים עוד היום, לא פללו, לא מיללו, כי המה יזכו
לראות בעיניהם מדינת ישראל בארץ ישראל חיה וקיימת בתור אתחלתא דגאולה.
עתה רואים בעליל כי האיש ההוא היה שליח מאת ההשגחה העליונה, היה מכשיר
בידיה. יהי זכרו ברוך לעד!

הימים הללו ימי אבל הם לישראל, ימי בין המצרים. ואולם בעצם ימי האבל
מצלצלים באזנינו דברי הנחמה של הנביא ירמיהו בהפטרת השבת הבאה [פרשת
מטות]: "הלך וקראת באזני ירושלם לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריק אהבת
כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". על תקופת המדבר שלאחרי יציאת
מצרים, הנביא מדבר. מי יגלה עפר מעיניך, ירמיהו רבנו! אילו קמת היום מקברך,
מה היית אומר! יתכן שהיית אומר: "זכרתי לך חסד זקוניך, לכתך אחרי במדבר,
הגדול והנורא, מדבר העמים, אלפיים שנה. הנה היום חידשת, בת ציון, כנשר נעוריק.
הנה קמת ותתעוררי מעפר גלותך. עורי, עורי שיר דברי, כבוד ה' עליך מהרה יגלה,
והיו למשסה שוסיך, ורחקו כל מבלעיך"³, והיית לאור גויים, "כי מציון תצא תורה
ודבר ה' מירושלם" (ישעיהו ב, ג). אמנם כבר יש לנו תהילה לא-ל מדינת ישראל
וצבא ישראל, אך ימי אבל ישראל עוד לא שלמו. עוד אויבינו יהמיון- אויבינו
הגלויים אשר אנחנו לשלום והמה למלחמה, ואויבינו הצבועים, העושים מעשה זמרי
ומבקשים שכר כפנחס, המבקשים לטהר את השרץ של הפוליטיקה הקיסרית בק"ן
טעמים.⁴ על מדינת ישראל אין אנו יכולים לקרוא עוד "והיה בהניח ה' א-להיך לך
מכל איביך מסביב" (דברים כה, יט).

אתנו יוצאת
אותו העוול
ד' של נביאי

אכסס,² עשו
ביד נביאו:
זת חובתכם
לא אשקוט

א. לאמור:
מים על כל
ילוס". הוא
נדק - לעם

שאל לעד
זדמם, על
כס, מגיני
ס; ויקום
י"י (מלכים
י"י) כי מציון
ת השלום
ההוד לכל

ו, הבוחר

1. בתעודה לא מצויין המעמד בו נאמרו הדברים.
2. "מדינת היהודים" (1896) העלה הרצל את רעיון הפתרון המדיני לבעיית היהודים.
3. מתוך "לכה דודי" שבתפילת קבלת שבת.
4. אין ספק שהתכוון לבריטניה שבגין אוריינטציה פרו ערבית לא רצתה לסייע להקמת מדינה יהודית, ונמנעה
בהצבעה בעצרת האו"ם על החלטת החלוקה מ-29.11.1947; לא הכירה בישראל מיד עם הקמתה (בניגוד
לארה"ב ובריח"מ) והכירה בה דה פקטו רק בסוף ינואר 1949; תמכה ללא סיוע בתוכנית ברנדוט
(Bemadotte), המתווכ בא"י מטעם האו"ם) מראשית יולי 1948, שהכילה שינויים לרעת ישראל, כגון מתן
הגנב (שהיה אמור להשתייך למדינה היהודית) וירושלים, לערבים.

1 וירושלים מה היא באלו הימים? יש לה למדינת ישראל מדינאים, יש לה קבינט, שרים ויועצים, ומעין פרלמנט⁵ - אבל לא פה המקום למדיניות, לא פה המקום לחשב חשבונות פוליטיים-אסטרטגיים. אין זה כי אם בית אלוקים וזה קרוב לשער השמים, קרוב לכותל המערבי אשר משם לא זזה שכינה מעולם. ושכינת הכותל היא משדרת קרנים הנה, ברגע המרום הזה ישר אל תוך לב האומה, ופחד ורחב לב האומה ורטט יעבור בכל נימיו לשמע שם קדשך ירושלים! הנה הנביא הגדול [=ירמיהו] כמעט שאיננו מזכיר את הארץ אלא את ירושלים. עתידה של האומה הישראלית משתקף לעיני רוחו אך בירושלים, מקור הנבואה, מעיין ההשראה. את האומה בקדם קדמותה, כשהיא בודדה במדבר, הוא רואה בצורה של ירושלים נודדת. "הלך וקראת באזני ירושלים... זכרתי לך חסד נעורך... לכתך אחרי במדבר...". ובאים תלמידי תלמידיו, כאלף שנה אחריו, חכמי התלמוד, ופוסקים הלכה ברוחו: מי שחתם בברכת המזון "מושיע ישראל" במקום "בונה ירושלים", יצא ידי חובתו, לפי שאין תשועת ישראל בלי בנין ירושלים.⁶ וכאשר קרני אור השכינה של הכותל המערבי מתחילות לפרוש על פי נימי לב האומה, הלב מנגם (5) וצועק: היש תשועת ישראל בלי ירושלים, ומדינת ישראל מה היא בלי ירושלים?

20 ולב האומה מהדהד את דברי דרשניה ופיטניה: "כיון שראתה ציון [ירושלים] שגליות מתכנסים וכל ישראל והשמים והארץ שמחים והיא איננה נזכרת התחילה אומרת עזבני ה' והי' שכחני, אומר לה הקב"ה כלום יש כלה בלי חופה שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך"⁷ ירושלים בין לאומית? כן! זהו בחזון בן אמוץ ומיכה המורשתית - זהו יעודה הסופי של ירושלים - אבל של ירושלים הישראלית, ככתוב: "ונהרו אליו כל הגוים והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב וירנו מדרכיו ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (שם, ב-ג).

25 רבותי, נסיים את דברי ירמיהו (ב, ג): "קדש ישראל לה' ראשית תבואתה". רצוננו שהדברים הללו יחדרו עמוק עמוק אל תוך לבם של מדינת ישראל ושל צבא ישראל - שניכם יצורי פלא; שניכם מעשה יד ההשגחה האלוקית המיוחדת על אומת הפלאים שהיא ישראל. על יסוד אותו הרעיון היסודי המסתכם בדברי ירמיהו אלה, תוך ברכתנו הנובעת מעמקי נשמתנו, הננו בה בשעה מעמידים לפני שניכם דרישות מסוימות על הרקע הדתי, על הרקע של קדושת ישראל. ממדינת ישראל אנו דורשים עוד דרישה מיוחדת על הרקע של משפט ישראל: "ותאמר ציון עזבני ה' והי' שכחני". כלום יש כלה בלי חופה? מדינת-ישראל ובתי דינים של ישראל, ובית דין עליון של ישראל על גביהם, ודיני ישראל ומשפטי ישראל, מימות משה רבנו עד היום הזה, אינם נזכרים! עם ישראל בלי ציון ככלה בלי חופה, בתי דינים של ישראל בלי תורת ישראל, כחופה בלי כלה!

5. לעת קיץ תשי"ח (1948) כיהנה "מועצת המדינה" כפרלמנט זמני בלתי נבחר. רק בינואר 1949 נערכו בחירות לאסיפה מכוננת שמ-14 בפברואר (ט"ו בשבט תשי"ט) היתה לפרלמנט הישראלי המכונה "הכנסת".

6. על יסוד ברכות מט, א.

7. על יסוד ילקוט שמעוני, ישעיהו מט, תסט.

ועתה מדינת ישראל וצבא ישראל, אשרינו שזכינו לראותכם בעינינו. כמה אתם חביבים, כמה אתם יקרים לנו, כמה אנו שמחים בכם אפילו בימי האבל הללו. אבל בבקשה, ובכל לשון של בקשה, זכרו את דברי הנביא: "קדש ישראל לה'...". על ישראל להיות קודש, על ארצו להיות קודש, ועל צבאו לקיים "והיה מחנך קדוש" (דברים כג, טו).

ברוכים הנכם שניכם, שנים שהם אחד; ברוכה גבורתכם, הדרוכה רוח ממרום; ברוכה מסירות הנפש של חיילינו גיבורינו, המקדשת שם ישראל וממילא שם שמים; תבוא עליכם ברכת ה' אשר לא יוסיף עצב עמה, ברכת ה' במלואה! אתם צבא ישראל, צעירינו הנאהבים והנעימים, עליכם אמר המשורר ברוח קדשו "עמך נדבת ביום חילך בהררי קדש מרחם משחר לך טל ילדתיך" (תהלים קי, ג). מהרה יקוים בך צבא ישראל: "מטה עוז ישלח ה' מציון רדה בקרב איביך" (שם, ב). בשניכם, מדינת ישראל וצבא ישראל, יקויים: "נורא א-להים ממקדשיך א-ל ישראל הוא נתן עז ותעצמות לעם ברוך א-להים" (שם סח, לו). ושוב דברי הנביא "קדש ישראל לה'". את, מדינת ישראל, היי למופת לכל יושבי תבל בקדושה ובטהרה, במשפט, בצדק ובצדקה, בחסד וברחמים, בשלום ובמישור, לקיים מה שנאמר: "קדש ישראל לה' ראשית תבואתה". והנה סוף דברי הנביא: "כל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם ה'" (ירמיהו ב, ג). אני מפרש "יאשמו" - מלשון והוא ידע ואשם⁸ כלומר, מודה על חטאיו, לאמור, סוף שאוכלי ישראל, צורריו מכל הסוגים, הגלויים והצבועים, יודו על אשמתם, כשיקבלו את עונשם מן השמים. ככתוב: "ונקיתי דמם לא נקיתי" (יואל ד, כא), ואז יתמלא דבר אלוקים: "הלך וקראת באזני ירושלם... זכרתי לך חסד נעורייך... לכתך אחרי במדבר..."; ואז יזכר לך ירושלים, המסמלת כנסת ישראל כולה, כדברי רז"ל: נקראה כנסת ישראל ציון⁹, אז יזכר לך "לכתך אחרי" - אחרי אלוקי ישראל ואלוקים חיים ואלוקי העולם; לכתך אחרי אלוקי האמת והצדק במדבר - במדבר העמים הגדול והנורא, נחש שרף ועקרב; לא ארבעים שנה כימי צאתכם מארץ מצרים - כי אם שתי אלפים שנה; ואז יקוים "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם" אמן, אמן.

8. על יסוד ויקרא ה, יז.

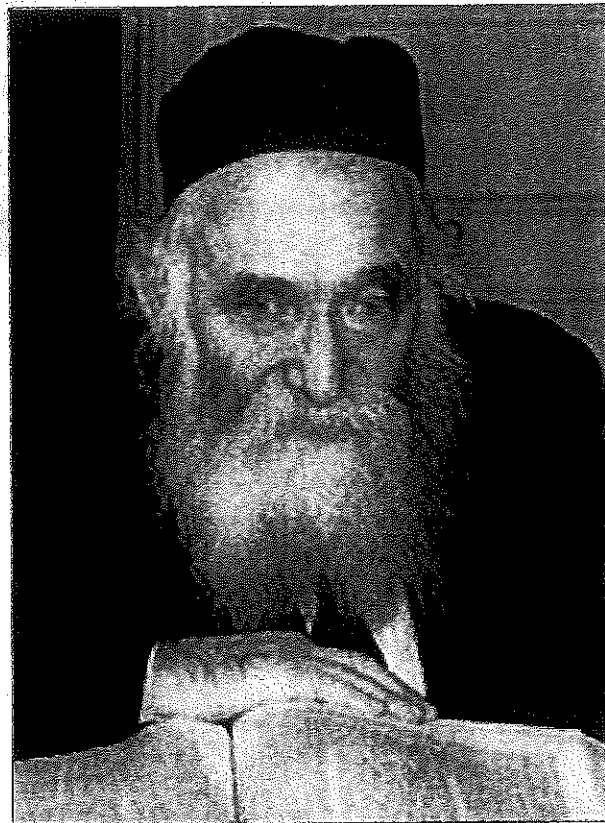
9. על יסוד ילקוט שמעוני, ישעיהו, תעה.

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV AHARON KOTLER

1891 - 1962

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

שלם רב' סאהרן

קפט

דברים אשר נשא רבינו מיד בהגיעו לארה"ב

ארה"ב 1947

דברים אשר נשא רבינו מיד בהגיעו לארה"ב בשנת תש"א

אוצר החכמה

- בקבלת פנים שנערכה לכבודו -

בראשית דבריי, אביע הודאה להשי"ת על חסדיו ונפלאותיו שבכל עת, שהביאני הלום.

ברצוני גם להביע מלות תודה מעומק הלב ל"אגודת הרבנים", ל"ועד ההצלה", ולעוד יחידים יקרים שהשקיעו מאמצים במסירות נפש, להצלת הכלל ולהצלת הפרט, ועל שסייעוני בדרכי הלום, להגיע לחוף מבטחים.

ובזה הנני להפנות קריאה מעומקא דליבא, בשם התורה ובשם לומדיה !

הננו נצבים עתה בשולי תקופה בה חוינו חורבן של היה לעולמים מעת חורבן הבית. חורבן היחיד, חורבן המשפחה, חורבן הקהילות, וחורבן חיי הציבור בכללו. אסון במימדים כאלו טרם קרה לנו מעולם. הורגלנו לקריאות עזרה מכל עבר, ונקלענו למצב שצרות האחרונות משכחות את הראשונות ואף את עצמן.

לאחר מלחמה נוראה זו נותרנו בבחינה של "ויותר יעקב לברו". כי אין לנו שיוור רק התורה הזאת, חיים איתנו כיום שרידים העומדים על משמרתם באומץ רוח ובהקרכה נוראה, בודדים במערכתם בתוך ים החורבן הנורא, בתנאים קשים מנשוא, שנאים ע"י הרשות, ונתונים בסכנה מרובה. פליטים המנותקים מבתיהם, שעתידם קודר, ובמקום לנהוג כפי שלכאורה היה מתבקש במצב של ייאוש כה רב, עומדים הם, למרות הכל, ומתאמצים בכל כוחותיהם מליפול לתוך זרועות הייאוש, ושלא להיחפס במצודה הרעה הטמונה למרגלותם, נשארים הם לעמוד נאמנה על משמרתם, על התורה ועל העבודה, גם בעתות מצוקה אלו.

הציפייה לעזרה ולהצלה, וההבנה כי אכן בוא תבוא עדיהם, היא זו התומכת צעדיהם ומכלכלת תקוותם, היא הנותנת להם את סברם ואילנותם לשרוד במצבם ולהמשיך בתפקידם. למרות קושי הפרידה מהישיבה שהיתה חיהם, ביתם, ומשפחתם ממש. תקותם להינצל לאחר גלותם המרה שעברו ושגלו ממש יחד עם רבם.

הצפינו עצמכם לתורה - יש להיחלץ חושים ולהתגייס להצלחתם, הצלת בני התורה ששרדו מגיא ההריגה, חלילה לנו מלהעלות על דל מחשבתנו ספק אם יש אפשרות להצילם, הצלחם אינה רק הצלת נפשות כפשוטה, נושאת היא בכנפיה גם הצלת היהדות כולה, כי אנו אין קיומנו ודאי ואין קיומנו אפשרי ללא שנתאמץ להציל את קיום התורה.

28 הארץ הזאת [ארצות הברית]. לעת הזאת היא היחידה דרכה ואליה ניתן להצילם, מכאן גודל האחריות על רועי ישראל בארץ הזאת ועל הכלל כולו. וכדברי הגמרא (ברכות יב, א) צריך שיחלה עליו, הרי שאין להימנע מכל פעולה אפשרית. גם אין מקום לחשבונות של נזק אפשרי למי שיתעסק בפעולות הצלה, וכבר פסק הכס"מ (פ"א מהל' רוצח הלי' י"ד) בשם הירושלמי שספק סכנת המציל נדחית, וממילא אין להיפטר אפילו במשהו. אוצר החכמה

35 מופלגת עלינו החובה לעשות ככל יכולתנו ע"מ לנטוע את אהלי התורה בצביונן, בדמותן, ובקומתן, המלאים והמקוריים, כאן בארץ זו [ארה"ב], וממנה יתכונן כל בית ישראל. וכמו שידוע משמיה דהגר"ח מואלאז'ין וצ"ל, על נדידת התורה בעשר אכסניות עד בואו של משיח צדקנו, והחנייה האחרונה תהיה אמריקה.

40 איני רואה את עצמי כמי שראוי לומר תוכחה לשום אדם, ובפרט לגדולי ישראל, אך כשהדבר נוגע לסכנת נפשות, שאני. ובמקום לשבת בשלום מותר לנו לוותר מעט על זמננו או על איזה נוחיות אחרת ולפעול להצלה ולהצלת התורה בשעה היסטורית זו.

ומכאן תצא הקריאה לכל מי שקיום התורה ויסוד האומה יקר בעיניו, ובראש כולם מופנית הקריאה לרועי ישראל, גם אלו שאינם נוכחים פה. הזמן קצר וכל הזריו הרי זה משובת, כל השואל הרי זה שופך דמים. ובטח יבואו לעזרת ד' בגבורים, ולא יתמהמהו חס ושלום, בטרם יהא הדבר חלילה בכתינת "מעוות לא יוכל לתקון".

45 נושא וענין הישיבות אינם מהדברים הקשורים בשום ענין או גוף מפלגתי, מאז ומעולם, וביחוד עכשיו בשעת חירום זו בטוחני שהכל יידעו להתרומם מעבר לכל חשבונות רגעיים זמניים וארציים, להכיר את גודל השעה ורום התפקיד המוטל על כתפינו, ומתוך שאר רוח להתגייס במלוא האפשרות למשימה נעלה וגורלית זו.

50 הלא גם בעבור ספק-ספיקא ואף אלף ספק-ספיקות וספקות אין ביד האדם להחליט להימנע מלהתיר לחלל שבת. והלא יודע כל מבין, כי אין לנו תורה אחרת, אין לנו ישיבות אחרות, וכל מי שהדבר יקר בעיניו הלא לא יימנע מלנקוט כל מה שבידו למען מטרה קדושה וגורלית זו.

1000 YEARS OF TORAH LEARNING

1015 1115 1215 1315 1415 1515 1615 1715 1815 1915 2015

IN ONE NIGHT

RAV AHARON LICHTENSTEIN

1933 - 2015

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

ק"ס ס 71

התורה שלי
ש' אורח'ס הר' אהרן ל' אהרן

יתר מזה

החוויה הדתית של העוסק בתורה

"אני חי בתחושה, שמבחינתי, הרגשת הקשר עם הקדוש ברוך הוא היא אמינה יותר וריאלית יותר מכל דבר אחר שאני יכול לחשוב עליו... אני חש קרבה לקדוש ברוך הוא יותר מכל דבר אחר."

"הזיקה הייחודית הזאת לקדוש ברוך הוא מביאה לרוממות רוח. רוממות הרוח, שאדם מרגיש בעקבות הזיקה הזאת, היא ממד אמתי עם שורשים אמתיים."

"כשם שנכון הדבר ביחס לזיקה שלי לקדוש ברוך הוא, כן נכון הוא גם ביחס לזיקה שלי לתורה. התורה - דבר ה' היא. לפיכך, המגע שלי בתורה הוא מגע עקיף עם הקדוש ברוך הוא... מכאן נובעת אותה תחושה מיוחדת של רוממות רוח בלימוד תורה. תחושה ייחודית זו מפרה, מזינה ומעצבת את עיסוקי בתורה. היא מטבעת את חותמה על כל עולמי."